

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||

Lensaeus, Johannes

Antverpiae, 1590

De Christiana Libertate Liber Sextvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

DE
CHRISTIANA
LIBERTATE
LIBER SEXTVS.

PROOEMIUM,

*Quo declaratur unde nominata sit
Christiana libertas.*

UPERIORIBVS libris dixisse vide-
mur ea quæ magnum adiumentum
ad veræ libertatis cognitionem allatu-
ra videantur. Vt enim libertas hæc no-
tissima, solet ijs esse iucundior, quos
paulo antè vincula seruitutis impedi-

*Iucundiores
facit liberta-
tem, seruitutis
recordatio.*

tos constrictosque grauabant: ita veræ libertatis ratio-
nem is perspiciet multo faciliùs atque iucundiùs, qui
aduersam ante seruitutem explicatam acceperit: Non
potest, ait Ambrosius, plenè quis intelligere quid ac-
ceperit; nisi meminerit, antè quid fuerit. Ideoque (ad-
dit) quoties Pascha celebramus, meminisse debemus
veteris seruitutis & nouæ libertatis, quid fuerimus, &
quid acceperimus. Neque enim de vsitata hac & co-
gnita mundo libertate, dicere propositum est: sed de ea
quæ sola vera est, quam Christianam appellamus. Li-
bertas enim, ait Augustinus, nulla vera est, nisi beato-
rum & legi æternæ adhærentium. Sed quædam liber-
tas nominatur, qua se liberos putant qui dominos ho-
mines non habent: & quam desiderant ij qui à domi-
nis hominibus manu mitti volunt. Hæc illa est igitur
exoptata notaque mundo libertas, de qua apud Plau-
tum in Aulularia: Omnes libertati naturâ student.

*Serm 12. in
Psalm. 118.
versu 8.*

Q 5   Omni

Omni malo, omni exitio peior seruitus. Et quem Iupiter odit, seruum hunc primum facit. Illa verò altera quid sit, animalis homo non percipit, cui insipida sunt omnia quæ non mundi huius illecebris condiantur. Ideoque cum assertor noster Christus Dominus, ludæis veram libertatem, eius quæ adipiscendæ expeditam rationem demonstrasset; Si enim vos, inquiens, manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, &

Iohannis 8. cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos: Illi remotam hanc à sensibus libertatem non intelligentes, & tamen pressius notantes quod dixerat, Liberabit vos, (vbi Græca vox emphasim habet, pertinet quæ ad ingenuitatem, & eam libertatem quæ seruituti opponitur: alioqui Latinis liberari dicuntur qui subducuntur à periculis aut morbis) Tâquam ergo dictum foret planius à Christo: veritas liberos vos & ingenuos reddet, vilem quæ illam & veram remouebit seruitutem: propterea cum stomacho & indignatione, quasi iniuria affecti, quòd serui appellati viderentur, responderunt: Semen Abrahamæ sumus, nemini seruiuimus vnquam; quomodo tu dicis, liberi eritis? Remota adhuc erat à rudioribus, nec satis instructis cordibus, veræ & stabilis perpetuæ quæ libertatis cognitio: propterea quòd ignorarent veram esse illam seruitutem, quæ sub peccati & diaboli mortisque dominatu infeliciter ageretur: nec aliam cogitarent aut nossent, quam hanc vulgarem mundo quæ optabilem, fluxam tam è seculi percurrentis & caducam libertatem. Nemini, inquiunt, seruiuimus vnquam. Et tamen seruos fuisse illos Christus significat, frustra quæ sibi de libertate placuisse, qui humanis occupationibus in tentione vanissima seruiiebant. Idcirco doctrinæ medicinam liberator adhibens, ad veram quæ libertatem intuendam aperiens oculos mentis: Amen, ait, dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Ac ne leue putaretur,

tur, paruoque cum damno coniunctum, seruum esse
 peccati: adiungit continuo terroris stimulos, quo fa-
 cilius adducat ad veræ libertatis amplexum. Seruus, in-
 quit, non manet in domo in æternum. Filius autem manet
 in æternum. Quis autem non manere in domo velit?
 quis proijci foras pedibus manibusque religatis, ubi
 tristissima seruitutis illud extremum subeundum est,
 non totus perhorrescat? Ne verò nescirent, cuius be-
 neficio tantum consequi possent libertatis bonum, ad-
 didit per se id præstari posse, si modò propositus ab eo
 sermonibus aures accommodarent. Neque verò aliam
 patere ad veram libertatem viam, quam si per ipsum
 eam assequi credendo parendoque niterentur. Si vos,
 inquit, Filius liberauerit, reuera liberi eritis. Eam ob-
 rem, cum esset ipse Dominus, utpote Deus, ut nos à
 seruitute perpetua liberaret, atque ad veram liberta-
 tem educeret, fieri dignatus est seruus, accipiens, quem
 admodum Apostolus ait, formam serui. Finxit me, in-
 quit per Prophetam, ex utero seruum sibi, ad congrega-
 gandum Iacob. Quis enim Dei populum congrega-
 uit, nisi Christus? qui suscepit in suo corpore seruitu-
 tem, imo verò maledictum, peccatum, & opprobrium
 factus est, ut nostræ obrunderet mortis aculeum, ut
 nostram seruitutem aboleret, ut maledicta, peccata,
 opprobriaque nostra deleteret. Propter te, inquit Am-
 brosius, dominationi mortis se Christus subdidit, ut
 te iugo dominationis erueret. Ille suscepit mortis ser-
 uitudinem, ut tibi tribueret vitæ æternæ libertatem. Et
 alibi: Qui sub lege, inquit, generatus est, ut eos qui sub
 lege erant redimeret pretio sanguinis sui, & libertatem
 quam tribuerat primo illi Adam, reformaret: ut iam
 genus hominum sine lege esset seruitutis. Ex hoc igitur
 vno tantæ felicitatis auctore ac liberatore Christo, no-
 minata est Christiana libertas. quanquam ob id quo-
 que meritò Christiana vocetur, quòd sit propria Chri-
 stiano-

Isaie 49.

*Serm. 18. in
Psalm. 118.*

*Lib. 3. in Luc.
ad cap. 3.*

Iohannis I.

stianorum: neque ea frui alij quàm ij qui in Christum verè ac penitus credant, vilo modo possint. His itaque solis potestatem dedit, filios, ac proinde liberos fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt.

CAPVT I.

Quid sit Christiana libertas, quibusq; partibus constet.

LET autem Christiana libertas (vt ab ipsa definitione totius tractationis nascatur exordium) qua quis cupiditatis dominatu liberatus, atque ab ipso quoque peccati reatu, seu vinculo damnationis exsolutus, diuinis preceptis lubens obsequitur. Est enim Christiana libertas, non ab illa naturæ necessitate qua pecudes impelluntur; non à lege, qua & Angeli beati felicissimè constringuntur; sed propriè à malo libertas, quam quotidie oratione Dominica petimus, cum precamur: Libera nos à malo. Tamen si enim illic in ipso liberandi verbo non sonet ea libertas quæ seruili conditioni opponitur: ea tamen intelligitur in ipsa re quæ petitur: propterea quòd vlli malo subijci, seruire sit. Cum autem tria sint malorum genera quæ nos grauissimè premunt, peccatum, mors, diabolus: tribus partibus intelligitur nostram constare libertatem, quanquam & bipartita fieri hoc modo potest. Etenim cum duo generatim sint mala; vnum ex quo mali & prauis sumus, alterum ex quo miseri: pars vna est nostræ libertatis, qua liberamur à peccato, eoque ipso à diabolo: altera qua è miseria educimur. vtramque D. Augustinus expressit, cum ait in Enchiridio: Quæ maior est post ruinam misericordia Dei, quando & ipsum liberum arbitrium liberandum est à seruitute, cui dominatur cum morte peccatū? verum posterior illa pars libertatis, in spe hinc obtinetur, nondum in re. Spe enim salui facti sumus.

Cap. 106.

Tunc

Tunc verò demum suis numeris erit absoluta libertas, cum & ipsa creatura, quæ hic vanitati subiecta fuerat, liberabitur, quemadmodum Apostolus ait, à seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorū Dei. Itaque gratiæ quidem libertate, qua iustitiæ seruitur, Christi que liberatoris suauē portatur iugum, hic utcūque Dei beneficio fruimur. Gloriæ verò libertas, futuri seculi est; cum mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc corpus, quod circumferimus, induerit incorruptionem. Vnde Isidorus, Qui nunc, inquit, filiorum Dei nomine homines fideles vocantur, tamen ex eo quòd hanc seruitutem corruptionis patiuntur, adhuc iugo seruitutis addicti sunt: accepturi plenam filiorum Dei libertatem, dum corruptibile hoc induerit incorruptionem. Tunc enim continget expectata illa redemptio corporis nostri, hoc est, perfecta consummataque gloria: neque verò simplex libertas, sed planè talis, ait Chrysostomus, vt non simus denuò ad priorem seruitutem reuersuri. Propter te enim, ait Ambrosius, suscepit Christus mortis seruitutem, vt tibi tribueret vitæ aternæ libertatem.

Rom. 8.

Lib. 1. de firmitate bono, c. 29.

Serm. 14. in Epist. ad Rom. In Psal. 118. Serm. 28.

CAPVT II.

Quæ sit Christiana libertatis ratio, ex diuinis literis ostenditur.

Cum igitur multiplici seruitute genus hominum premeretur: cupiditati turpiter obsecūdans, diabolo perniciosè subditum, morti miseranda necessitate obnoxium: neque suppeteret in humanis quidem auxiliis, vnde iugum hoc suis ab humeris reijceret: missus est liberator Christus, qui antiquæ captiuitatis vincula dissolueret, ex quo suprà demonstrauimus, libertatem nominari Christianam: quæ nihil aliud est quàm regni cupiditatis euersio, principis tenebrarum è credentium cordibus eiectio, & beatæ immortalitatis hîc quidem spes certa, post hanc verò vitam secuta possessio.

Galat. 4.

possessio. de qua scriptum à Paulo est : Iraque non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate nos Christus liberavit. Ac rursus : Vos in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatē in occasionē carnis detis.

Psalms. 87.

Ac iure quidem nos hac libertate donavit ille, cuius in Psalmis vox est : Factus sum tanquam homo sine adiutorio, inter mortuos liber. Solus enim liber, quia solus erat ab omni contagio peccati remotus. Ideoque in

Iean. 14.

Euangelio dicit : Ecce venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. Tanquam autem ei diceretur : si in te nihil inueniet, quare te occidet? continuo subiunxit, & ait : Sed ut sciant omnes quia voluntatem Patris mei facio; surgite, eamus hinc. Nō, inquit, mortem, ceterorum more, mei peccati necessitate per solue sed in eo quod morior, Patris mei facio voluntatem.

1. Pe. 1.

Qua quidem Patris voluntate, redempti sumus de vana conuersatione paternę traditionis : non corruptibilibus auro vel argento, sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & in regnum suum nos transtulit. Qu

Coloss. 2.

cum essemus mortui in delictis & præputio carnis nostræ, hoc est, originali peccato: vitæ nos reddidit, donans omnia peccata, delensque quod aduersus nos erat chirographum decreti, & exspolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in semetipso. Hanc per Christum futuram libertatem, latus Propheta canebat, cum diceret: Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna: id est, omnis mutabilitas, per quam in modum lunæ proficimus atque deficimus. Et dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Hæc autem eius dominatio, regnumque toto terrarum orbe dilatatum, veram afferet credentibus, sub

Psalms. 71.

eoque

eoque se humiliantibus libertatem. Quia liberabit, inquit, pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Cùm enim nos opprimeret ille, cuius in libro Iob virtus & potentia describitur: Non est potestas super terrã, quæ comparetur ei; qui factus est, vt nullum timeret. omne sublime videt, ipse est Rex super vniuersos filios superbiæ. Cùm igitur nos ille oppressos seruitute teneret, quæ spes esse potuisset recuperandæ libertatis, nisi nobis diuina miseratio per Christum adfuisset? Hic igitur parceret pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorũ coram illo. Quid ni proinde gaudio incredibili perfundantur, tam tetra tyrannide & seruitute liberati? Lætabuntur, inquit Isaias, coram te, sicut qui latantur in messe: sicut exultant victores capta præda, quando diuidunt spolia. Iugum enim oneris eius, & virgã humeri eius, & sceptrũ exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Superauit Dominus gentium iugum, quando illas à dæmoniæ tyrannidis seruitute liberauit: & virgam humeri, cùm percussione pro opere malo perpeffam, compeffuit. Sceptrum autem exactoris extorsit, cùm regnum diaboli peccatorum tributa exigentis, ex credentium cordibus dissipauit. Quòd si propter libertatis initia lætandum est, cùm in via Domini alacriter quidem ambulantes, salutem tamen nostrã cum metu adhuc & tremore operamur, expectantes redemptionem corporis nostri: quantam fore putamus exultationem, cùm ipsius libertatis consummatione beatè regnabimus? In die enim illa, inquit Isaias, cùm requiẽ dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussione tua, & à seruitute dura qua antè seruisti, sumes parabolam istam contra Regem Babylonis, & dices: Quomodo cessauit exactor, quieuit tributum? Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominatium, cædentem

Cap. 41.

Cap. 9.

Cap. 14.

tem

tem populos in indignatione plaga insanabili, subijcientem in furore gentes, persequentem crudeliter, Conquieuit & siluit omnis terra, gauisa est & exultauit, abietes quoque lætatae sunt super te, & cedri Libani. Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos.

Cap. 51.

Et rursus: Nunquid non tu percussisti superbum, & vulnerasti draconem? Superbus autem hic & draco, vnus idemque diabolus est. Draco propter insidias & violentiam: sed percussus & vulneratus ligno crucis, dominatum amisit. pergensque Propheta subiungit: Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi uehementis, qui posuisti profundum maris viam (hoc est, in mundo Ecclesiam, etiam vbi abundantissima & altissima erat impietas) vt transirent liberati? Et nunc qui redempti sunt à Domino, reuertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiā tenebunt, fugiet dolor & gemitus: quod electis tunc plenè præstabitur, cum nulla remanebit causa lugendi, ipso etiam malorum metu sublato. Alio quoque in loco: Faciet, inquit,

Cap. 25.

Dominus exercituum omnibus populis in mōte hoc, id est, in Ecclesia, conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatae. Hoc illud est conuiuium, in quo Dominus recubituros dixerat Abraham, Isaac & Iacob, in regno cælorum: ad quod conuiuium ij omnes congregantur, qui fidem eorum iustitiā que studiosè sectantur. In quo præparatas delicias quis explicet? quando scriptum est; Neque auris audiuit, neque oculus vidit, neque in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Sed eas tamen Propheta, ad homines sese attemperans, quasi paruulos, notissimarum rerum metaphoris adumbravit, pingues & medullatas carnes, vinumque optimum ac præstantissimū exprimens. Ne verò cuiquam in mentem venire posset, in hoc

conui-

conuulio, omni licet genere ferculorum instructissimo, aliquem semper fortasse stimulatorum dolorem, metumve sollicitos & anxios animos habiturum, secutus adiunxit: Et precipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos. Hanc, inquit, multiplicem variamque humanę vitę miseriam, cuius toto in orbe ceu facies quędam, & tristis vultus apparet, cuiusque omnes omnium gętium homines, quasi vinculis constricti & colligati tenentur, suis ab electis Dominus tanquam ex alto precipitans, celerrimę potentissimeque reijciet, ac subito euanescere faciet ex oculis: telamque seu fasciam calamitosi huius status, qua totum opertum atque obuolutum est genus humanum, omni ex parte detrahet, ac mortem ipsam precipitabit in sempiternum. Et auferet Dominus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra, quia Dominus locutus est. Et dicet in die illa. Ecce Deus noster (visibilem & conspicuum significat hominibus fore Deum, quem etiam demonstrare digito, & eius frui presentia possint) expectauimus eum, & saluabit nos. Quia verò, salus hæc libertasque nostra, sine hostium nostrorum singulari deiectione constare non poterat: de illa quanta futura esset, non tacuit: Et triturbabitur, inquit, Moab sub eo sicut teruntur paleę in plaustro, & extendet manus suas sub eo sicut natans ad natandum, & humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius. Impiorum, his verbis, vnã cum suis principibus & incensoribus dæmonibus, vltimam deiectionem, & abiectissimam extremamque seruitutem significat. Quorum hęc quidem piis Dei cultoribus semper est infesta multitudo; sed tunc non modò vincendi, verum etiam nocendi & oppugnandi potestate detracta, victi prorsus & debilitati iacebunt. Libertatem igitur veram, quam primi hominis peccato perditam, per

R homi-

Isaia 29.

hominem secundum Christum recuperauimus; breuiter & quasi cursim ex literis sacris descripsimus. Nunc de partibus eius tribus dicendum est separatim; ac primum de libertate à peccato, quòd ea prima sit ac veluti ianua cæterarum.

CAPVT III.

Quanam sit ea qua dicitur à peccato libertas.

a. Cor. 3.
Lib. de Spir.
c. 17, s. 26.

VBI Spiritus Domini, ait Apostolus, ibi libertas. Huius enim Spiritus dono, inquit Augustinus, quo iustificamur, fit in nobis vt non peccare delectet, vbi libertas est: sicut præter hunc spiritum peccare delectat, vbi seruitus: à cuius operibus abstinendum, si est, spiritualiter sabbatizandum est. Spiritus itaque sanctus, qui vbi vult spirat, cuius secretam & intimam atque ineffabilem operationem nulla repellit cordis humani duricies, sed soluit eam cum vult, & non est qui se abscondat à calore eius; deiectam seruitute voluntatem erigit, duplicique peccati constrictam vincula solutam & liberam reddit. Namque à cupiditate, avariæ, vitiosoque amore, quo quasi vincula & incuruata tenebatur, correctam atque immutatam, primum liberat vt amet veritatis & iustitiæ bonum, quod deestabat; errorem verò & iniquitatem quam amabat, excretur: quæ sanè mutatio est dexteræ excelsi. Tum verò contractum ob priores offensas reatum soluit, charitatem infundens, vereque Dei Filium & amicum efficiens: qui deinceps Patri cælesti lubens, atque alacris obtemperet. Cum enim (ait S. Basilius) data fuerit remissio peccatorum, tunc accipit homo libertatem à peccato: vnde intelligitur, eum qui facit peccatū, non solum concupiscentiæ in ipso regnantis, neque solum peccati in genere; verumetiam peccati, quod fecit, seruum esse. quod etsi transeat actu, tamen reatu maneat vsque ad remissionem peccatorum, necesse est. Tunc

Lib. 1. de bapt.

ergo

ergo efficimur verè liberi, inquit Augustinus, cum Deus nos fingit, id est, format & creat: non vt homines, quod iam fecit, sed vt boni homines simus, quod nunc gratia sua facit: vt simus in Christo Iesu noua creatura, secundùm quod dictum est: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Vnde perspicitur, eam demum veram esse libertatem, quam oratione Propheta poscebat, dicens: Dirige gressus meos secundùm eloquium tuum, & non dominetur mihi omnis iniquitas. Vbi quid aliud dicit, inquit Augustinus, quàm rectum & liberum me fac secundùm promissum tuum? quanto enim magis regnat in vnoquoque Dei charitas, tanto minus ei dominatur iniquitas. Quam libertatem Apostolus habere nos cupiebat, cum his adhortaretur verbis: Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius. Et rursùm: Peccatum vobis nõ dominabitur. Tunc enim, ait Augustinus, ipsum nostræ voluntatis arbitrium verè sit liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur, dicente Domino: Si vos Filius liberauerit, verè liberi eritis. Et rursùm: Non est libera dicenda voluntas humana, quamdiu est vincens & vincens cupiditatibus subdita. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Et, Si vos Filius liberauerit (ait ipse Dei Filius) tum verè liberi eritis. Præclarè igitur Leo: Sunt, inquit, intra nosmetipsos multa certamina: & aliud caro aduersus spiritum, aliud spiritus aduersus carnem concupiscit. In qua dissensione, si cupiditates carnis fuerint fortiores, turpiter animus amittet propriam dignitatem, & perniciosum erit ei seruire, quem decuerat imperare. Si autem mens rectori suo subdita, & supernis muneribus delectata, terrenæ voluptatis incitamenta calcauerit, & in suo mortali corpore regnare peccatum non suerit: ordinatissimum

R. 2

tenē-

Enchirid. 31.

Psal. 50.

Psal. 118.

In Psal. 118.

Epistola 90.

Epistola 144.

Serm. 2. de

Quadrages.

tenebit ratio principatum, & munitionem eius nulla
 spiritualium nequitiarum labefactabit illis. Quia
 tunc est vera pax hominis, & vera libertas, quando
 caro animo iudice regitur, & animus Deo præside
 gubernatur. Sic Leo, doctrinam Apostolicam planissime
 nobis exprimes: quia debitores, inquit Paulus, sumus,
 non carni ut secundum carnem viuamus. Hoc autem
 ne secundum carnem viuamus, nihil aliud est, inter
 prete diuo Chrysostomo, quam ne dominam illam
 vitæ nostræ faciamus. non enim decet ut illa imperet
 sed obediendo sequatur: neque ut vitam nostram di
 rigat, sed ut spiritus leges quibus ipsa regatur, accipiat.
 Idcirco enim præsidet vnusquisque sibi, quemadmo
 dum diuus Ambrosius ait, quadam potestate regali
 coërceat in se corporis luxus, & in seruitutem redige
 carnem suam, atque ob eam causam dictum esse vult
 Regnum Dei intra vos est. & illud item in Canticis
 animam: Exi, id est (inquit) exi à seruitio, exi à carnis
 imperio & dominatu; atque exi non in carne, sed in
 spiritu, exi ad regimen potestatis. Neque verò dicitur
 repugnare putandum est, quòd hæc ipsa res, quam li
 bertatem definimus, iustitiæ seruitus diuinis in literis
 appellatur. Sic enim ait Gentium Apostolus: Gratia
 Dei, quòd fuistis serui peccati; obedistis autem ex con
 scientiæ, in eam formam doctrinæ in quam traditi estis: libe
 rati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ. Et pauca
 interpositis: Cùm serui fuistis peccati, inquit, liberi
 fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in
 illis, in quibus nunc erubescitis? nam finis illorū motus
 est: nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo
 habetis fructum in sanctificationem, finem verò vitam
 æternam. Sed cùm verissimè dictum sit, Domino ser
 uire, regnare est: nulla potest homini maior aut melior
 natureque eius conuenientior libertas contingere, quam
 Deo iustitiæque seruire. Subiectus enim Deo, cupiditate
 rati
 sic
 cen
 qua
 con
 cibi
 test
 Ap
 nar
 & i
 Reg
 ges
 tes,
 ner
 tas
 not
 uer
 pro
 libe
 mi
 dis
 tri
 vol
 & a
 ad
 tus
 ma
 Pro
 test
 pec
 per
 rita
 am
 lam
 ciat

*Roman. 8.**Serm. 14, 37
epist. ad Rom.**Lib. de Isaac
& anima, c. 4.**Lucæ 17.**Cap. 1.**Roman. 6.**Prosper in
epist. ad De
patriarcham.*

ratibus imperat, eaq. ratione regnat, & liber est. Ideoq. sic liberis, & seculi cupiditates strenuè decertando vincuntibus, coronæ tanquam Regibus promittuntur: non quales erant illæ, quibus inter gentes, ait Tertullianus, consignari libertas solet, sed æternæ illæ & immarcescibiles, quibus acceptis, in seruitutem relabi nemo potest. Qui vicerit, inquit, dabo ei coronam vitæ. Et Apostolus sibi, haud segniter in agone certanti, coronam exspectat. Sedent & seniores coronati, eodē auro & ipse Filius hominis supra nubem micat. Denique & Reges nos Christus & Sacerdotes fecit Deo suo. Reges, propter dominatum spiritus in carnem; Sacerdotes, propter piam, qua Deo nos offerimus, subiectionem. Abusiue ergo illa seruitus dicitur, cum sit libertas vera: sicuti è diuerso libertas abusiue & improprie nominatur, pro sua libidine, cum nemo prohibeat, viuere. Quid enim hoc aliud est, quam infelicissime propriissimeque seruire? quomodo interdū scriptura libertatem vocat eam, per quam, nemine prohibente, miserum esse liceat. velut Hieremiæ 34. Vos non audistis me, vt prædicaretis libertatem vnusquisque fratri suo, & vnusquisque amico suo. Ecce ego prædico vobis libertatē, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem. Erat hæc libertas per Ironiam sic dicta ad malè patiendum, cum magna esset miseræ seruitus: sicuti est libertas abusiue & per Ironiam dicta, ad malefaciendum; cum vera sit seruitus sub iugo peccati. Propterea in Enchiridio beatus Augustinus, Quæ potest, inquit, serui addicti esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Apud Deum verò, vt idem ait, semper est libera seruitus; cui nõ necessitas seruit, sed charitas. Quapropter audiunt à Domino Discipuli: Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius; vos autem dixi amicos, quia omnia

*Lib. de coron.
militiu.*

Cap. 10.

*In sent. Pra-
speri 124. ead
enarratione
Augustini in
Psalm. 99.
Ioannis 15.*

R 3   quæ

quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Simul ergo, inquit Augustinus, & seruus es & liber: seruus, quia factus es; liber, quia amaris à Deo, à quo factus es, imò etiam inde liber, quia amas eum à quo factus es. Hæc ille in Psalm. 99. Quibus similia reperies in Psalm. 122, vbi tractans illud, Sicuti oculi seruorum in manibus dominorum suorum: Primò, inquit, fecit nos seruos quos redemit. Deinde etsi iam filij per gratiam ipsius, serui tamen propter creaturam; quia vniuersa creatura Deo seruit. Vt igitur Deus & Pater est iustorum & Dominus: ita illi & serui sunt & filij, proindeque liberi serui per naturam; liberi per gratiam. Qui enim vocatus est à Domino seruus, inquit Apostolus Gentium, is libertus est Domini. Similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi. Cuius occasione loci non nihil discriminis inter libertatem & libertinitatem D. Ambrosius explicauit, libro primo de Iacob & vita beata: Eproprie tribuens libertatem, qui nunquam seruus fuit, quomodo Adamus liber conditus est: libertum vero vocans eum qui ex seruitute eductus est in libertatem. Reuera, inquit, omnes Christi liberi sumus, nemo liber. Omnes enim in seruitute generati. Quid seruituti conditioni arrogantiam libertatis assumis? Nescis quòd te Adæ & Euzæ culpa mancipauerit seruituti? nescis quòd te redemerit Christus, non emerit? Seruus igitur es, cum sis redemptus; Deoque seruitutem & quasi Domino debes, & quasi redemptori. Sed non inferiorem, inquit, putes libertinitatem sub Christo quam libertatem esse: ad dignitatem equalis, ad tuitionem præstantior est, ad gratiam par, aduersus lapsum cautior, aduersus superbiam tectior. Et rursum: Vtraque conditio, inquit, est esse sub Christo, sub quo & pretiosa seruitus, & gloriosa libertas. pretiosa seruitus, quasi ranti sanguinis pretio comparata: gloriosa autem libertas, quòd nulla seruitus culpæ, nulla peccatorum vincula

constri-

1. Cor. 7.

Cap. 3.

cap. 3.
 1. Cor. 7.
 1. Cor. 7.
 1. Cor. 7.
 1. Cor. 7.

constringant; nulla flagitiorum onera, nulla criminum
 commercia degeneris nexui seruitutis addicant. Ha-
 ctenus diuus Ambrosius pulchrè omnino Christianæ
 seruitutis nobilitatem, hoc est, veram beatam que iu-
 storum libertatē explicauit: quam gloriosam ipse qui-
 dem, Augustinus verò, piam ac liberam seruitutem
 vocat. Ipsa est, inquit, vera libertas, propter recti facti
 latitiam: simul & pia seruitus, propter præcepti obe-
 dientiam. Sed ista libertas ad bene faciendum, vnde
 erit homini vendito & addicto, nisi redimat ille, cuius
 vox est: Si vos Filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.
 Constat igitur, & veram libertatem esse, eum bonum
 cum delectatione operamur, læti que & alacres virtu-
 tis officium facimus: & simul non veram, sed piam
 seruitutem, Deo parere, eiusque obedienter mandata
 suscipere: cui subijci æquissimum esse, omni ratione
 doceatur. Si enim iustum est, homines seruire homi-
 nibus dominantibus, quòd hoc ipsum vtile sit seruien-
 tibus, cum sic improbis aufertur iniuriarum licentia,
 domiti que se melius habent, quia indomiti se deterius
 habuerunt: quanto æquius est hominem Deo seruire,
 non modò quia ipse verus & legitimus piusque Do-
 minus est, verum etiam quia totum hoc ipsum seruire
 Deo, non illi, sed nobis ipsis, incredibilem affert vili-
 tatem? Sicut enim qui versantur in lumine, nihil ipsi
 quidem lumini præstant beneficij, sed ab eo potius
 beneficium accipiunt: sic & seruitus erga Deum, in-
 quit Irenæus, Deo quidem nihil cõfert, qui bonorum
 nostrorum nõ eget: ipse autem sibi seruientibus, vitam
 & incorruptelam præbet: & idcirco exegit ab homini-
 bus seruitutem; vt, quoniam est bonus & misericors,
 benefaciat eis qui in eius seruitute perseverant. Bene-
 igitur diuus Prosper sic ait: Nemo seruit, nisi cum ali-
 qua libertate: & nemo liber est, nisi cum aliqua serui-
 tute, dicente Apostolo: Cùm enim serui essetis peccati,

Lib. 1. con-
 duas epistolas
 Pelag cap. 3.

Lib. 4. contra
 heres cap. 28.

Contra Collat.
 cap. 21.

R 4 liberi

264 DE CHRISTIANA LIBERTATE
liberi fuistis iustitiæ. Bene etiam Augustinus in Psal-
mum 103, Quos, inquit, liberos fecerat, seruos fecit:
non conditione seruili, sed tamen Christi redemptione:
non necessitate, sed charitate. Seruum enim suum
te fecit, qui te suo sanguine liberum fecit.

CAPVT IIII.

*Qui solo metu, non amore iustitiæ, quod præceptum est faciunt,
hos nondum esse liberos à seruitute peccati.*

EXISTVNT autem nonnulli, qui licet Deo serui-
re, eiusque præceptum implere videantur: nondum
tamen ad veram hanc, quæ à peccato est, pervenere li-
bertatem: sed adhuc inter seruos à Scripturæ sanctæ
diuinis auctoribus numerantur. velut ij qui Deum
quidem verum norunt, eiusque ex præceptis non te-
nent modò certa cognitione voluntatem, verum etiam
illam quadam specie probandæ conuersationis, homi-
num oculis subiiciunt, vt viri esse boni videantur: sed
totum id metu pœnarum, aut terrenorum amore præ-
miorum agunt, ac proinde non libenter neque inge-
nua voluntate: cum præceptum non ametur, sed car-
nali cupiditati seruiatur. Etenim duæ res sunt quæ ser-
uitutem animo veram afferunt: altera, si lubens ei pa-
reas, cui parendum non sit, hoc est, non legitimo do-
mino, sed tyranno hostilique potestati. vnde et si sunt
qui, verbi gratia, Mammonæ lubentes seruiunt, tamen
non ille novit, inquit Ambrosius, aliqua iura domina-
tus, sed ipsi sibi iugum seruitutis imponunt, neque enim
iusta est potestas, sed iniusta seruitus; & ideo ait: Faci-
te vobis amicos de mammona iniquitatis. Idcirco &
per Ieremiam sic est prænunciata seruitutis abiectio,
vt diceretur: Cõteram iugum eius de collo tuo, & vin-
cula eius dirumpam, & non dominabûrur ei amplius
alieni, sed seruient Domino Deo suo. Altera quæ ser-
uitutem facit res est, si, cui parendam sit eius iussu in-

*Lib. 8 in Luc.
cap. 67.*

8c. 900 (1711)

1000 (1711)

1100 (1711)

1200 (1711)

uitus & grauatim obtemperes. præceptum enim liber facit, inquit Augustinus, qui lubens facit. atque idem ait angelos æterno Dei imperio liberaliter seruire, quia suauiter. suprâ quoque produximus illud quod ait, Veram esse libertatē, propter recti facti lætitiā. Quin & Seneca sæcularis auctor: Qui imperia, inquit, lubēs excipit, partem acerbissimam seruitutis effugit, facere quod nolit. Non enim qui iussus aliquid facit, miser est, sed qui inuitus facit. Cicero quoque in Paradoxis, eum demum liberum esse pronunciat, qui recta sequitur, qui gaudet officio, qui legibus quidem non propter metum parer; sed eas sequitur, quia salutare id esse maximè iudicet; qui denique nihil facit, nihil dicit, nihil etiam cogitat, nisi libenter ac liberè. Nec verò ad seruitutem pertinet, ad actum metu officium facere, tristem videlicet ac inuitum, propterea tantum, quia seruire sit metu coërceri; verum etiam quòd, vbi solus animum metus occupat, etsi ab opere nefario manus cohibetur, quia tamen cogitur homo aliud habere in opere, quàm gerat voluntate, nondum effugerit dominantis cupiditatis & peccati seruitutem. Sic enim præcepta qui facit, cùm ea inuitus faciat, proculdubio in animo & coram Deo, non facit. Mallet enim non facere, si secundum ea quæ cupit & metuit, sineretur impunè. ideoque violari mandati in ipsa voluntate reus deprehenditur, vbi qui præcipit, inspicit Deus. Foris proinde nitet ille quidem splendore virtutis:

Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota,

Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Quònam ergo modo liber est, cuius in animo peccati adhuc, quamuis occultior, regnat affectus? Non facio inquit. quare? quia timeo, nondum amas iustitiam, adhuc seruus es, inquit Augustinus in Psalm. 32. Idcirco luculentissimè beatus Gregorius: Si adhuc à praua actione, inquit, formidata pœna cohibet, profectò

Cap. 13. lib. 2.
de grat. Christ.
Lib. 22. contra
Faust. cap. 27.

Epistola 62.

Horat. lib. 1.
Epistol.

Pass. par. 3.

*Gal. 4.**Lib. 9. contra
duas Epistolas
Pelag. cap. 4.*

formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Et
 rursum: Ignorat mens gratiam libertatis, quam adhuc
 ligat seruitus timoris. Hinc igitur vetus testamentum,
 cuius in ancilla Agar quædam adumbratio præcesse-
 rat, in seruitutem generasse à Paulo dicitur: propterea
 quod metum incutiens tantummodo, non amorem
 sanctum ingenerans, seruos faceret, qui iram Domini
 & flagra formidarent; non liberos, qui pium Patrem
 offendere vererentur. Sic enim Apostoli sententiam
 D. Augustinus explicauit, scribens in hunc modum:
 Hæc planè distinctio est, inquit, quod faciunt ista (Dei
 videlicet præcepta) sub lege positi, quos litera occidit,
 terrenam felicitatem vel cupiditate adipiscendi, vel ti-
 more amittendi: & ideo non verè faciunt; quia carna-
 lis cupiditas, qua peccatum augetur, cupiditate alia
 non sanatur. Hi ad vetus, inquit, pertinent Testamen-
 tum, quod in seruitutem generat: quia facit carnalis
 timor & cupiditas seruos, non Evangelica fides, spes,
 & charitas liberos. Sub gratia verò positi quos viuifi-
 cat Spiritus, ex fide ista faciunt, quæ per dilectionem
 operatur, in spe bonorum non carnalium, sed spiritua-
 lium; non terrenorū, sed cælestium; non temporalium,
 sed æternorum: præcipuè credentes in Mediatorem,
 per quem sibi non dubitant & spiritum gratiæ submi-
 nistrari, vt bene ista faciant; & ignosci posse cum pec-
 cant. Hi pertinent ad Testamentum nouum, filij pro-
 missionis, & regenerati à Deo Patre & libera Matre.
 Atque in eodem capite: In veteri Testamento, inquit,
 sunt promissa terrena; quia & hoc ad Dei misericor-
 diam pertinuit, ne quisquam vel ipsam terrenam qua-
 lem cunque felicitatem, nisi à Domino creatore vni-
 uersitatis, putet cuique posse conferri. Sed si propter
 illam colatur Deus, seruilis est cultus, pertinens ad fi-
 lios ancillæ. Si autè propter ipsum Deum, vt in æterna
 vita sit Deus omnia in omnibus; liberalis est seruitus,

perit-

pertinens ad filios liberæ, quæ est mater nostra æterna in cælis; quæ prius tanquam sterilis apparebat, quando per spicuos filios non habebat. nunc autem videmus quod de illa prophetatum est: *Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: quoniam multi filij desertæ magis, quàm eius quæ habet virum: id est, magis quàm illius Hierusalem, quæ Legis quodammodo vinculo maritata est, & seruit cū filiis suis.* Hæc diuus Augustinus. ex quibus intelligitur, eos liberos esse solos, qui ad Legem implendam, Dei virtutisq̃ amore ducuntur, non solo impelluntur metu, aut cupiditate trahuntur. Cuiusmodi affectionem petebat is, cuius in Psalmis precatio est: *Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiã. nimirum vt Domino suo non propter terrenas res, quas auaritia concupiscit; sed propter ipsum Deum, cui charitas seruit, proposita legis præcepta seruet. Qui autem remunerationem terrenam expetit, idem illa meruit quæ ei aduersa sunt, incommoda arque detrimenta: hocque ipso metu seruit & officium facit, aut potius facere videtur. Hunc metum, cū in Deum respicit, hoc est, cū timentur plagæ temporales, tanquam à Deo inferendæ si non eius præceptis pareatur, scriptura spiritum seruitutis appellauit, vbi dicitur: *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. est enim quidam timor seruilis, ait Augustinus, in quo quamuis Domino creditur, non tamen iustitia diligitur, sed timeretur damnatio. Filij verò clamant, Abba Pater; quarum duarum vocum, vna est ex circumcissione; altera ex preputio. Cū autem clamant, aliquid petunt: & quid petunt, nisi quod esuriunt & sitiunt? & hoc quid? nisi quod de illis dictum est: *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Amant igitur liberi iustitiam, suam ad perfectionem, charitatis conatū contendunt:***

& cūm

*Isaia 54.**Psalms. 118.**Rom. 8.**Lib. de Spiritu
& litera, c. 31.
& serm. 13. de
verbis Apostoli.*

& cum filij Dei sint, spiritu Dei aguntur; de quo dictum est, Vbi spiritus Domini, ibi libertas: quæ legem, inquit Leo, non timore exequitur, sed amore. Obedientia enim mollit imperium, nec dura ibi necessitate seruitur, vbi diligitur quod iubetur. Est enim hic spiritus adoptionis filiorum, per quem, interprete Isidoro, iam non peccati pœna seruos comprimit, sed amor iustitia liberos reddit. Spiritus enim ipse, qui filium obedientem & orantem; idem omnino & liberum efficit: hoc est, Domino, cui cum natura subiecit, liberaliter ac libenter seruientem. Ac veteris quidem Testamenti homines, filios interdum appellatos esse legimus. ex quo illud: Filios enutriui, illi autem spreuerunt me. verum sicuti vmbra tantum libertatis, in eo quod gentibus non seruebant; ita & adoptionis ac filiationis dumtaxat imaginem gerebant. Erat, ait Chrysostomus, apud Iudæos adoptio, honor quidem in verbis; apud nos vero etiam re ipsa secuta est: nimirum purgatio quæ est per baptismum, donum Spiritus sancti, aliorumque bonorum suppeditatio. Idcirco dicit beatus Apostolus: Habentes hanc ministrationem spiritus: amoris videlicet, non timoris, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non defecimus, sed abdicamus occulta dederis: vt hoc non dubitemus veræ esse libertatis, non ab opere modò illicito sibi temperare coram hominibus, verum etiam coram Deo animum habere à vitiorum inquinamētis repurgatum, & à cupiditatis etiam occulta dominatione liberum. Id quod nemo sub lege adhuc positus assequitur per spiritum timoris; sed ijs qui sub gratia sunt, præstatur per spiritum dilectionis: quo solo facta carnis mortificantur, vt viuamus. Nec ob aliud, inquit Augustinus in Psalm. 67. rectè intelligitur dictum: Onus meum leue est: nisi quia dat Spiritum sanctum, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris; vt amādo liberaliter faciamus, quod

timendo

2. Cor. 3.

*Serm. 4 de Le
tunio septimo
mensis.**Lib. 2. de sum-
ma bono, c. 60.**Serm. 14. in
epist. ad Rom.*

2. Cor. 4.

timendo qui facit, seruiliter facit. Vtinam tamen, ait
 idem, vel pœnam timeas. Timor seruus est, charitas
 libera est: & vt sic dicamus, timor est seruus charitatis.
 Ne possideat diabolus cor tuum, præcedat seruus in
 corde tuo, & seruet dominæ venturæ locum. Fac, fac
 vel timore pœnæ, si nondum potes amore iustitiæ.
 Veniet domina, & seruus abscedet: quia perfecta cha-
 ritas, foras mittit timorem: quod non solum de illo ti-
 more verum est, qui dicitur humanus, cuiusmodi Pe-
 trum negare compulit timor; verumetiam de illo, quo
 propter pœnam metuitur Deus. Vterque enim seruo-
 rum est; & ideo charitas quæ libera est, cum perfecta
 fuerit, vtrumque foras expellit. Ad priorem aliquando
 respexit D. Augustinus: velut Tractatu 92. in Ioânem;
 Petrus, inquit, contra suam pollicitationem, timore
 magno compulsus est ter negare. Timor autem iste
 non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit
 timorem. Denique ante passionem Domini timor eius
 seruilis interrogatus est à femina seruitutis: post resur-
 rectionem verò, liberalis eius amor à principe libera-
 tis. Hæc eo pertinet, vt intelligamus, vbi charitas insit,
 ibi verâ inesse à peccato libertatem. Quò vt transeant,
 eos qui sub Lege sunt, adhortamur: vt ex seruis filij
 fiant. nec sic tamen, vt serui omnino esse desistant, sed
 vt tanquam filij, domino & patri liberaliter inseruiât.
 Quippe duplicem seruitutem, duplex efficit timor:
 sed cum pœna duntaxat metuitur, seruitus vera est:
 quem timorem attendebat Apostolus, cum diceret:
 Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: &
 aliàs, cum diceret, à perfecta charitate foras mitti ti-
 morem. cum verò ex dilectione iustitiæ, Patris cœlestis
 offensa timeretur, non vera, sicuti est dictum; sed pia li-
 beraque seruitus est. Ideoque non foras, vt prior illa,
 mittenda: quia timor Domini sanctus, permanet in se-
 culum seculi: sed ad eum pertinens; cui dicitur: Euge
 serue

serue

serue bone, intra in gaudium Domini tui. Est ergo & hæc seruitus quædam: sed qualis est filiorum, qui suis progenitoribus morem amanter gerunt, est seruitus, sed libera, homineque libero & ingenio dignissima. Denique qui sic seruus est, idem, cum sit amicus & filius, paternæ hereditatis particeps, manet in domo in æternum.

CAPVT V.

Non coli Deum seruiliter ab ijs qui æternæ mercedis intuitu præceptis eius obtemperant.

MAGNO VERÒ in errore versantur, qui seruiliter coli Deum prædicant ab ijs hominibus, qui propter æternam felicitatem, regnumque beatum, illi seruiunt, huiusque mercedis intuitu opera sua bona faciunt. Quid enim charitas, qua sola esuritur & sititur iustitia, rectius quærat quàm iustitiæ consummationem? Cur non ad hanc, ceu finem, imperfecta huius vitæ iustitia ordinatissimè referatur? Quid autem à patre filius exoptet liberalius, quàm vt illi indiuisè & stabili coniunctione adhæreat, in illo conquiescat, eiusque præsentia & perfruitione lætetur? In his autem, situm est beatum illud regnum, propter quod adipiscendum, sancti omnes verique cultores Domino seruiuerunt. Non enim, quemadmodum Apostolus ait, Regnum Dei est esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. Hanc mercedem Propheta quærebat, cum diceret: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas, propter retributionem. Hanc Moyses spectabat remunerationem, cum illecebrosis Ægypti deliciis, ærumnas populi fidelis & afflictiones anteponebat. Hanc fidelium patres, non acceptis repromissionibus mortui, à longe aspexerunt, & salutarunt, confitentes quia peregrini essent super terram. Ad hanc coronam adipiscendam, dicit gentium Apostolus, eos qui in agone contédunt Christiani certaminis,

Roman. 14.

Psalms. 112.

Hebr. 11.

1. Cor. 9.

raminis, ab omnibus sibi temperare quæ illius consecutionem impedire queant. Denique dux fidelium & Imperator Christus Dominus, primum quærere Dei *Matth. 6.* regnum iubet ac iustitiam eius, & quoniam studia ipsa virtutis iustitiæque sine remuneratione torpescunt, quemadmodum D. Ambrosius ait; idcirco mercedis *Lib. 5. in Luc.* pollicitatione suos milites subinde excitat ac confirmat, ad certaminum labores infractis animis subeundos. Atque idem cum operariis in vineam suam euocatis, de denario diurno paciscitur, per quem vitæ eterne proportionata significatur æqualitas. Quærentibus quoque discipulis, quænam ipsos maneret remuneratio, qui relictis omnibus eum secuti fuissent; non illos *Matth. 20.* modo, verum & alios omnes qui idem facere instituisent, proposita mercede amplissima excitans atque inflammans; respondit, eos non in hac modò vita ceteris tantum quantum reliquissent accepturos, verum etiam (quod propriè loco præmij expectandum est) vitam æternam possessuros esse. Non enim dixi (ait Dominus per Isaiam) semini Iacob, frustra quærite *Isaia 45.* me; nullo scilicet præmio, quod me iustitiæque mea dignum esset, proposito: sed insignem meis cultoribus promisi mercedem. Qui enim ambulat in iustitiis, & *Isaia 38.* loquitur veritatem; qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere; qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum, iste in excelsis habitabit, munita saxorù sublimitas eius; panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt, Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longè. Atque hoc pacto (ait *In cap. 8. prioris ad Corinth.* diuus Chrysostomus) magnus nobis ex operibus nostris fructus proueniet, cum ea mète omnia faciamus, ut clariores nobis coronas præparemus. Non enim, quemadmodum diuus inquit Ambrosius, insolentis *In Psal. 118. ad vers. Retribue seruo tuo.* arrogantiæ, sed innocentis est conscientia, ab eo cui seruiers,

seruieris, petere mercedem. nam desperare, legitime materia; sperare, incentiuum laboris. Quid verò diuus Cyprianus? Hæc sit, inquit, armorum nostrorum præparatio, hæc diurna & nocturna meditatio, ante oculos habere & cogitare semper ac sensibus voluere iniquorum supplicia, & merita ac præmia iustorum, quid negantibus Dominus comminetur ad pœnam, quid contrà confitentibus promittat ad gloriam. Augustinus quoque dicit, illum ex tentatione victorem euadere, qui attendit opus ex Dei præcepto faciendum, & præmium ab eodem promissum facienti: rursusque ex altera parte, fugit escam à diabolo porrectam, & laqueum ab eodem præparatum. At gratis coli Deum à filiis oportere, compluribus locis docet Augustinus. Nempe hoc ille docet, qui tamen non dubitat scribere, homines fieri debere Christianos propter adipiscendam vitam æternam, & gehennæ tormenta euadenda, qui alio loco ait, in nouo Testamento docendum fuisse, non propter temporalē in hac vita, sed propter æternam post hanc vitam, felicitatem, Deo esse seruendum, qui liberalem affirmat esse seruitutem, atque ad filios liberæ pertinentem, si propterea colitur Deus, vt in æterna vita ipse sit omnia in omnibus. hoc ille dicit, qui docet interim quemadmodum Iacob accepta prius Liam pro sui laboris præmio formosam quæ fuit Rachel, & accepit: ita sanctos in hac vita tanquam solam consecutos Liam, quæ huius vitæ peregrinationem deformem laboribus adumbrabat, Deum colere, & agere pati que multa, vt ad pulchræ perfectæ que sapientiæ delicias, & beatæ contemplationis quietē perueniant, quæ nobis est in Rachele figurata. Non igitur Deum seruiliter aut non gratis colit, qui intuetur beatæ vitæ mercedem; quam dum quærimus, nihil aliud quam ipsum præcipuè quærimus Deum, qui suis cultoribus merces est magna nimis: ad quam dum opera nostra,

vt finem

*Lib. 4. epistol.
epist. 6. in fine.*

In Psal. 143.

*Lib. de cathedris
et sandu rudi-
bus, cap. 17.*

*Lib. 22. contra
Faustū, c. 76.*

*Libro 3. contra
duas epist. Pe-
lag. cap. 4.*

*Lib. 22. contra
Faustū, c. 52.*

vt finem referimus, nihil expetimus aliud, quam, vt
 qui hic imperfectè seruimus, illic omni ex parte ser-
 uiamus: qui hic adhuc carnali infirmitate languemus,
 deorsumque trahimur, illic Deum nostrum flagran-
 tissima charitate cōplectamur: qui hic in multis offen-
 dimus, & ruinam lapsumque timemus, illic iustitiæ
 perfectione ita saturemur, vt nec sit quod addi cupia-
 mus, & ita semper fore, exploratum habeamus. In vita
 beata, inquit Augustinus, vna erit virtus, & id ipsum
 virtus præmiūque virtutis. Sed is demum colit Deum
 non gratis & seruiliter, qui terrenam ab eo remunera-
 tionem & felicitatem exspectat, frustra se Deum co-
 luisse existimans, si hanc nō fuerit affectus. Non gra-
 tis & seruiliter ille colit, qui aliud præter Deum qua-
 rit, quod nō propter ipsum Deum amet, sed ob id po-
 tissimum, vt sibi bene sit ac commodè. Talem enim
 suæ adhuc cupiditati mancipatum, non iustitiæ Dei q̄
 seruum vltionem, finis ipse vltimus conuincit, quem
 cura præcipua, primariaque intentione consecrat.
 Quo proposito, tantum abest vt obseruatione præce-
 pti, seruitus peccati fugiatur, vt inquinetur etiam pec-
 cato præclarissima alioqui opera officiaque virtutis.
 Peccatum enim, inquit Augustinus, non solum illud
 est quod in turpi aut iniquo facto apparet hominibus,
 sed etiam si habeat speciem boni operis, & tamen pro-
 pter mercedem temporalem fiat, non propter requiem
 sempiternam. Quodlibet enim quisquis facit, si hoc
 animo facit vt terrenum emolumentum cōsequatur,
 seruiliter facit, & ideo sabbathum non obseruat. Gra-
 tis enim amandus est Deus, nec anima potest, nisi in
 eo quod diligit, requiescere. æterna autem requies ei
 non datur, nisi in dilectione Dei, qui solus æternus est:
 & ipsa est perfecta sanctificatio, & spirituale sabbathū
 sabbathorum. Hæc cum dicit Augustinus, nunquid
 tibi videtur eius dicere seruilem esse cultū, qui propter

Epistola 52.

*Serm. 26. in
 scorsum Lo-
 uanij excusit.*

S sem-

Ibidem ser. 23.

sempiternam requiē Domino seruiat? atque idem alio
 loco, quid sit non gratis seruire, declarat. Quod tibi,
 inquit, pro magno prestat Deus, non præponas illi qui
 præstitit: & cūm voluerit tibi subtrahere, non tibi vi-
 lescat, quia gratis amandus est Deus. Quod enim dul-
 cius à Deo præmiū, quàm ipse Deus? Et rursus: Hoc
 affectu, inquit, & desiderio colendus est Deus, vt sui
 cultus ipse sit merces. Nam qui Deum ideo colit, vt
 aliud maius quàm ipsum Deum promereatur, non
 Deum colit, sed id quod assequi concupiscit. Item que
 aliàs cūm illum versiculum explanat Psalmi 118. In-
 clina cor meum in testimonia tua, & nō in auaritiā.
 Omnis, inquit, à nobis circumciditur auaritia, si gratis
 colatur Deus. Ad quod, sanctum Iob in agone tenta-
 tionis ipse prouocat inimicus, cūm de illo dicit: Nun-
 quid colit Iob gratis Deum? putabat enim diabolus,
 quod in eo colendo vit. iustus cor inclinatum haberet
 in auaritiā, & causa emolumentum vel utilitatis rerum
 temporalium, quibus eum ditauerat Dominus, velut
 mercenarius, ei pro tali mercede, seruiret; sed quā
 gratis coleret Deum, tentatus aperuit & apparuit. Si
 ergo non habemus cor in auaritiā incuruatū, Deum
 non colamus, nisi propter Deum. Adhibet aliàs exem-
 plum quoque mulierum, quarū altera maritum amat
 propter diuitias, eundem que deserit paupertate deie-
 ctum; altera verē amat, & pauperem plus etiam dili-
 git, cui misericordiā officia deesse non patitur. Sicut
 igitur quibus seruos se mercenarios exhibent, qui non
 ouium salutem curant ex animo, sed suis commodis
 inhiant; ideoque si lupum viderint venientem, fugā
 se mandare consuescunt; de quibus per Ezechielem
 dictum est, Væ pastoribus Israël qui pascēbant semet-
 ipsos: ita mercenarium se Deo seruū & cultorem
 præbet, qui ex eius cultu sua potissimū emolumenta
 conquirat, nihilque habet prius, quàm vt sibi bene sit.

Cap. 34.

Quo

Quo fit ut si illius blasphemetur lingua nomen, aut deprauatis moribus polluat, neque angatur magno-
perè, neque prohibear, quamuis faciliè possit, tantam
iniuriam; modò interim sua lucra in solidum obtineat.
Istiulmodi hominum genus euam Poëta versibus re-
prehensum est:

Cura quid expediat prior est, quàm quid sit honestum,

Et cum fortuna statq; caditq; fides.

Non facile inuenies multis è millibus vnum,

Virtutem pretium qui puret esse sui.

Ipsè decor recti, facti si præmia desunt,

Non mouet, & gratis pœnitet esse probum.

Nil nisi quod prodest charum est, en detrahe mentè.

Spem fructus auida, nemo petendus erit.

At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit

Vtile, sollicitis computat articulis.

Nec verò diuus Ambrosius, aliã quàm temporariam

excluit mercedem, cum ait, propositum piæ mentis

non expetere mercedem, sed pro mercede habere bo-

ni facti conscientiam & iusti operis effectum: angu-

stas mentes inuitari promissis, erigi speratis mercedi-

bus: Quod ex verbis consequentibus licet agnoscere,

quibus ait: Dei quoque in eo prædicatur iustitia, qui

remunerationem piis mèribus non ex necessitate pro-

missi, sed ex æquitatis suæ contemplatione largitur:

iudicans dignum fore, quòd hi qui militant sine aliqua

mercedis humanæ remuneratione, repositum habeant

præmium in eius bonitate, cui deuouedas animas suas

æstimauerint. Ideirco cum & in Lucam scriberet, hæc

annotata reliquit: Mercenarij sunt qui ad mercedem

seruiunt; non id quod bonum est probitatis studio

persequentes; nec virtutis gratia; sed utilitatis studio

prouocati. At verò filius qui habet sancti Spiritus pi-

gnus in corde, secularis mercedis buccellam non quæ-

rit, quia ius seruat hæredis. Vides eum nihil aliud quàm

S 2 tempo-

Quid Eleg. 30
De Ponto.

.d.1.

Libro 2. de
Abrahâ Pa-
triarch. cap. 8.

Luc. 12. 53.

Lib. 7. cap. 66.

temporariam mercedem humanamque remuneratio-
nem seiungere ab expectatione eorum qui verè filij
sunt, & liberaliter seruiunt? Alioqui vbi de excessu fra-
tris Satyri verba facit, in laudis parte reponit, erectio-
rem præmio fieri: vti & aliàs, ad pudicitia conserua-
tionem, considerare iubet iudicium Dei, & testimo-
nia de præmiis castitatis. Quocirca minùs ea quoque
perturbant, quæ posuit libro tertio de Interpellatione,
hunc in modum: Qui Christum sequitur, non præ-
mio ducitur ad perfectionem, sed perfectione con-
summatur ad præmium. Imitatores enim Christi non
propter spem, boni sunt, sed pro amore virtutis. Chri-
stus enim per naturam bonus, non propter præmij cu-
piditatem. Minus, inquam, iam ista nos verba pertur-
bant. Nam si præmium intelligi voluit quod reuera
iustitiæ præmium est, ipsum Deum, siue beatificam &
iustitiæ consummatricem, diuinæ essentia visionem,
quoniam modo propter spem bonus non est quicquid
est bonus? Aut quo pacto non is virtutem amare, eoque
ad beneficiendum amore duci videri potest, qui Deum
vt summum bonum amet; quem si non amet; sperare
non possit? Solos itaque illos Ambrosij monita repro-
hendunt, qui non virtutis amorem beneficiendo, sed
præmia sola sequuntur: quæ profectò temporaria esse,
aut si æterna cogitantur, ad corporis aliquam volupta-
tem, non ad iustitiæ consummationem pertinere ne-
cesse est. Quo loco adhuc erat diuus Augustinus, cum,
sicuti de seipso confitetur, quæreret, si essemus immor-
tales, & in perpetua corporis voluptate sine vllò amil-
sionis terrore viueremus, cur non essemus beati, aut
quid aliud quæreremus? Nesciens, inquit, id ipsum ad
magnam miseriam pertinere, quod ita demersus &
cæcus, cogitare non possem lumen honestatis, & gratis
amplectendæ pulchritudinis, quam non vidit, oculus
carnis, & videtur ex intimo. Nam & Iudei, vt idem ait,
resur-

Cap. 12.

Lib. 6. confess.
cap. 16.

resurrectionem sperant, sed ad tales voluptates corporis se sperant resurrecturos quales hic viuentes amant. Exigitur autem abs te, inquit, vt gratis eum colas; non quia dat temporalia, sed quia præstat æterna. Sed ipsa, inquit, æterna vide ne aliter cogites; & cogitando æterna carnaliter, nihilominus Deum nõ gratis colas. Hæc ille in Psalm. 43. Quod ergo pertinet ad ea quæ corporis sunt in felicitate sanctorum, sicuti qui ad miracula credit Deo, bonus est; sed melior atque perfectior, qui illa vt credat non requirit: sic qui illis excitatus corporis bonis, ad Deum currit, bonus est; at ille perfectior, qui eiusmodi non eget prouocatione, soloque Deo contentus est, qui sit ei merces magna nimis. qualem fuisse Paulum diuus Chrysostomus insinuat homilia secunda de laudibus eius. Non dico, inquit, quia nihil præsentium desiderabat, sed nec ipsorum aliquid futurorum. Ardentissimo enim in Christum amore raptus Paulus, nihil eiusmodi requirebat adminiculorum. Quod si tamen vitiosum esset, regni futuri gloriam, & corporum immortalitatem benefaciendo quærere: non diceret idem Apostolus ad Romanos, illis vitam æternam esse præparatam, qui gloriam & honorem & incorruptionem quærunt. Si securissimam illam stabilissimamque quietem & munitissimam sedem vitiosum esset à Deo pro virtutum operibus expectare & petere; non diceret sanctus Propheta: Vnam petij à Domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. Quamuis autem diuus Chrysostomus sermone quinto in Epistolam ad Romanos, præmij spem & expectationem vituperet, cum sic scribit: Maior erit merces, si bonum non spe præmij feceris: quid enim opus est de mercede verba facere, præmiumque operis curiosè spectare? Mercenarij magis hoc est, quàm grati & ingenui famuli. Oportebat enim omnia propter Christum fa-

cere, non propter mercedem. Etenim & gehennam ideo minatus est, & regnum promisit, ut à nobis diligeretur. hæc ergo tamen eo quidem loco scripta reliquerit, tamen ut quid vellet non relinqueretur obscurum, in Epistolam ad Hebræos scribens, homilia 13. notare se eos significat, qui non amore virtutis, sed mercedis cupiditate ducuntur. Nemo, inquit, sicut mercenarius, nemo sicut ingratus aggrediatur virtutem, nemo sicut graue quiddam & importabile. Cum alacritate igitur hanc aggrediamur, & gaudentes. Si enim merces nobis non esset proposita, nonne oportebat esse bonos? Saltem cum mercede iam efficiamur boni: & quomodo non erubescis? In hoc maior est reprehensio ista, nisi mihi mercedem dederis, inquis, non efficior modestus. Proinde audeo aliquid dicere, nunquam eris modestus, ne tum quidem quando modestus es. Si quidem pro mercede facis, nihili æstimas virtutem, si non ipsam amas. Sed Deus propter multam nostram infirmitatem interim, vel propter mercedem ea fieri voluit. nos autem neque sic eam aggredimur. In illum quoque Euangelij locum, ubi reprehensi sunt qui Christum quærent propterea quòd de panibus eius manducassent: Illos (ait Chrysostomus homilia 50. in Matthæum) accusari videmus; non quia propter panes, sed quia propter id solum atque principaliter eum quærent.

Matthæi 6.

CAPVT VI.

Quoniam modo Bernardus dixerit non sine præmio quidem diligere Deum, sed absque præmij tamen intuitu diligendum esse.

Epist. 11. que est ad Carlsruenses.

QUIP autem Bernardus? cuius illa oratio, quid vellet, indicauit: Qui magis, inquit, aut certe solum diligit suum, conuincitur non castè diligere bonum, quòd utique propter se diligit, non propter ipsum. Et hic talis non potest obedire Prophete, qui ait: Confitemini

fitemini Domino, quoniam bonus. Confitetur enim, quia bonus est sibi, non quia bonus est in se. Quapropter nouerit in se dirigi illud ab eodem Propheta opprobrium: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Est qui confitetur Domino, quia potens est: & est qui confitetur, quoniam simpliciter bonus est. Primus seruus est, & timet sibi. Secundus mercenarius, quia cupit sibi. Tertius filius est & defert Patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, utrique pro se agunt. Sola quæ in filio est charitas, non quærit quæ sua sunt. Sic Bernardus. Quocirca nec ipsam quæret corporum immortalitatem, nisi propter eum quem summè amat, cuique vnicè cupit inhaerere. Quia enim corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem; idcirco ipsa corporis incorruptio seruit charitati: ut eius in Deum motum, nihil omnino ex carne retardet, nihilque eius retundat ardorem, nihil intentionem, quo minùs iugis & assidua sit, impediatur. Quod si quidquam in ipsa sanctorum creata beatitudine peteretur, sic ut quod inde homini bene esset, id tanquam primum quæreretur: non hoc iam charitatis esset, quæ sua non quærit, sed immoderati sui amoris, propria Deo anteponentis commoda, & quasi ipsum sibi seruire cogentis, cui potius omnibus & corporis & animi dotibus seruire debemus. Neque enim Deus cum summè & incommutabiliter bonus sit, propter aliud diligendus & quærendus est, in quo finem amoris nostri constituamus. Nam, quemadmodum verissimè Bernardus ait, Quicquid propter aliud amare videaris, id planè amas quo amoris finis petendit. Quapropter si Deum amamus propter aliud, iam illud magis, quod nefas est, quàm Deum amabimus. Id ipsum & Augustinus in Psal. 72. Qui aliud, inquit, primum petit à Deo, & propterea vult seruire Deo.

*Sapient. 9.
Vide Leonem
serm. de eo
quod scriptum
est, Videns Ie-
sus turbas.*

carius facit quod vult accipere, quàm ipsum à quo vult accipere. Atque hoc modo vetat Bernardus, Deū diligere propter præmium, quod aliud videlicet quiddam sit ab ipso Deo, quò hoc ipsum quod Deū diligimus, & ei obsequimur, referamus. Eum verò qui sincerè amet, dicit non aliud præmium quærere quàm ipsum Deum, propter quod assequendum diligit: sed ipso met Deo, cuius est infinita summeque amabilis bonitas, ad amandum excitari, quemadmodum qui esurit, non alio præmio debet ad cibum capiendum prouocari, nec aliud quàm cibū quærit quo satietur. Igitur, quemadmodum ille ait, Non sine præmio diligitur Deus, quia ipse diligenti præmium est amplissimum; quamuis sine præmij intuitu sit diligendus, quòd præmium diuersum sit à Deo, propter quod adipiscendum tanquã dilectionis vltimum finem, ille diligitur. hoc enim esset Deo non frui, sed vti velle: nec illum summe amare; sed aliud potius ducere, in quo esset dilectionis vltimus finis constitutus. Et his quidem satis demonstratū arbitror, non seruili cupiditate, sed plane libera charitate ab ijs Deum coli, qui propter regnum celorum, vbi perfectissime colatur & ametur, illius iussis obtemperant. Quod regnum idcirco etiam aduenire nobis quotidiana oratione precamur, vt cuius aliqua hic per fidem fundamenta iecimus, illius iam perfectionem assequamur.

CAPVT VII.

*Vnde Christiana libertas sumat initium, qualesq;
habeat progressus.*

SE D initium sapientiæ, timor Domini: atque vt is qui sine timore est, non potest iustificari: ita profusus nec fieri liber. Nisi autem & timor ille qui seruilis dicitur, esset perutilis peccatori, plurimumque ad excutiendam seruitutem, & introducendam libertatem,

con-

conduceret: nō eum à Paulo in Epistola quā ad Ro- *Cap. 8.*

manos scripsit, nōmine spiritus seruitutis commenda-
tum legeremus. Quo loco significatum est, non alium
esse spiritum qui charitatem infundat quæ liberos fa-
cit; alium qui timore incusso, peccatorum corda per-
cellit; sed eundem: à quo tamen spiritu, malæ volun-
tatis seruitus per timorem non aufertur, sed premitur,
ideoque etiam spiritus seruitutis appellatur. Qui enim
metuit, inquit Ambrosius, reprimitur, non emēdatur. *Lib. 8. in Luc.*

Idem ergo spiritus esse credendus est, sed in tabulis
lapideis semel in timore: in tabulis cordis carnalibus
semel in dilectione. Qui enim in mōte Sina spiritum
dedit seruitutis, vbi longè positam plebem ignis, fu-
mus, tonitrua que terrebant; idem in die Pentecostes,
spiritum libertatis suauissimum, in linguis igneis cre-
dentium cordibus inspirauit. Timor enim ille seruus
est, charitas libera est, atque, vt sic dicamus, Timor est
seruus charitatis. Quem seruum cur spiritus ille præ-
mitteret, nisi ad charitatem introducendam, cui seruit,
prodesse cognosceret? vnde illa quorundam liberato-
rum vox est: A timore tuo Domine, concepimus, &

quasi parturimus & peperimus spiritum salutis. Et *Cap. 6.*

quod Ioannes ait: Nemo venit ad me, nisi quem Pater
attraxerit: interpretatur Augustinus fieri in cordibus
omnium qui se ad eum diuinæ iracundiæ timore con-
uertūt. Ne ergo diabolus possideat cor tuum (ait idem
auctor) præcedat seruus in corde tuo, & seruet domi-
næ venturæ locum. Fac, fac vel timore pœnæ, si non-
dum potes amore iustitiæ. Veniet domina, & seruus
abscedit: quia consummata charitas foras mittit timo-
rem. Veruntamen quando solus mentem occupat hic
seruus, nihil est in homine libertatis: quæ à bona vo-
luntate sumit initium. bonam autem voluntatem, san-
ctus amor efficit. quo remoto, cupiditatem dominari,
& introeunte, illam abscedere; & crescente, eandem

*Serm. 23. de
verb. Apost.*

S 5 minui

minui magis & debilitari necesse est, donec ad illam veniatur perfectionem, vbi cor totum & animum absolutissima possideat charitas, quæ amplius non possit augeri. Itaque sanctus Fulgentius: Libertas, inquit, quæ non ex humano arbitrio nascitur, sed gratuita Dei miseratione confertur, à bona voluntate sumit exordium: & per fructum sanctificationis, in vita æterna plenum sui sortitur effectum. Quocirca in hac libertate, eo quisque maiores progressus facit, quo magis in eo proficit, quod per Prophetam præcipitur: *Servite Domino in lætitia. Hilarè enim datorem diligit Deus.* magna proinde libertate, quia magna prorsus alacritate & hilaritate Domino seruebat, qui dixit: *Viã mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* Crescente igitur delectatione iustitiæ, libertas quoque ipsa crescit, & quidem eousque sensim, vt ille tandem animus fiat, ad quem dicit Augustinus, verum Christianum posse peruenire, vt plus amet Dominum, quam timeat gehennam: vt, etiamsi dicat illi Deus, vt de delicijs carnalibus sempiternis, & quantum potes peccas, nec morieris, nec in gehennam mitteris, sed mecum tantummodo non eris: exhorrescat, & omnino non peccet, non iam, vt in illud quod timebat non incidat, sed ne illum quem sic amat, offendat. in quo vno est requies, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam præparauit Dominus diligentibus se.

CAPVT VIII.

Libertatem à peccato in hac mortali vita esse imperfectam.

PROPTER charitatè igitur, qua Dei præceptum sincere diligitur, diligendoque completur, vera est in hac mortali vita libertas à vitijs: sed tamen imperfecta est, propterea quòd, quãdiu vita hæc agitur, aliqua ex parte captiui teneamur. Prima libertas (vt ait D. Augustinus)

Cap. 19. lib. de
incarnat. &
gratia.

Cap. 17. lib. de
catechizandu
iudibus.

Traclatu 41.
super Ioãnem.

gustinus) est carere criminibus. His quisquis caret (debet autem carere omnis Christianus) incipit caput erigere ad libertatem. Inchoata enim est & non perfecta libertas. Liber erat Apostolus, qui Domino suo Christo liberaliter libenterque seruebat: sed si tota plenaque libertate frueretur, non diceret, videre se aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suae. Caro enim, quemadmodum eiusdem habet sententia, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem; vt non quaecunque velimus, ea faciamus. Quod scriptum est de ijsipis, quibus & illud dicitur: Qui ergo tribuit vobis spiritum, & virtutes operatur in vobis, ex operibus legis, an ex auditu fidei? Vnde constat eum baptizatis loqui & Christianis, quibus suum Deus spiritum tribuerat: absurdeque statuisse Pelagium, fieri non posse, vt cuicumque baptizato sit caro contraria, propterea quod Apostolus dixerit, iam eos in carne non esse. In carne quippe esse negauit eos, quibus non dominatur caro, hoc est, concupiscentia carnalis. Recte enim, inquit Leo, serm. i. de resurrectione Domini, dicimur in carne non esse, si carnales nobis non dominantur affectus; & merito eius depouimus nuncupationem, cuius non sequimur voluntatem. Id autem fit propter lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, per quod spiritu liberati, adhuc tamen carne seruimus. Quatenus enim spirituales sumus & iusti, liberi etiam sumus: sed qua parte adhuc carnales remanemus, seculique amoribus implicamur, seruos esse nos, ea quidem ex parte, non possumus differi. Neque enim corporis substantiam Apostolus carnis nomine designauit, cum dixit, Carnem aduersus spiritum concupiscere: sed ipsum hominem, qua parte carnalis est, & vetustati subiectus. Sicut & Propheta, cum ait, Omnis caro fenum, & omnis gloria eius quasi flos agri: exsiccatur est fenum, & cecidit flos,

Rom. 7.

Apud Aug.
lib. de natura
& gratia,
cap. 52. & 58.

*Lib. 9. Epist.
epistola 77.**Epistola 146.**1. Cor. 25.**Ioannis 3.**Rom. 8.*

flos, quia spiritus Domini sufflauit in illud. Quo loco
 & D. Ambrosius illam carnem significatam accepit, a
 qua debemus cordis renouatione circumcidi: & Au-
 gustinus ipsam hominis corruptionem: quomodo &
 apud Apostolū euidentiū accipitur, cum ait, (id quod
 nonnulli magno errore contra veram & tractabilem
 corporum resurrectionem facere putauerunt) Caro &
 sanguis regnum Dei possidere non possunt. Porro ho-
 mini si carnalis cupiditas dominetur, totus caro est:
 quemadmodum legitur: Quod natum est ex carne, ca-
 ro est. & Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.
 Sin ex parte renouatus, spiritualis efficitur (quod enim
 natum est ex spiritu spiritus est) vt iam per inhabitantem
 Spiritum sanctum facta carnis mortificet, quae
 nondum in eo tota est absumpta vetustas; habet illi
 vnde secum ipse luctetur, vt spiritus aduersus carnem
 eoncupiscat, id est, spiritualis effectus homo, tantum se
 oppugnet tantumque sibi displiceat, quantum se adhuc
 sentit esse carnalem. Quomodo sibi quondam beatus
 Paulinus Episcopus displicuit, veracique & humiliter
 confessione, Christiani in se hominis pium luctum
 expressit his verbis: Pauper ego & dolens, qui adhuc
 terrenae imaginis squalore concretus sum, & plus de
 primo quam de secundo Adam carnis sensibus & terro-
 nis actibus refero, quomodo tibi audebo me pingere,
 cum caelestis imaginis inficiator prober, corruptione
 terrena? vtrunque me concludit pudor; erubesco pin-
 gere quod sum, non audeo pingere quod non sum: odi
 quod sum, & non sum quod amo. Sed quid misero
 mihi proderit odisse iniquitatem & amare virtutem,
 cum id potius agam quod odi, nec elaborem piger id
 esse quod amo? ipse discors & intestino bello distra-
 hor, dum spiritus aduersus carnem, & caro aduersus
 spiritum dimicat, & lex corporis, lege peccati, legem
 mentis impugnat. Infelix ego, qui in me venenatum
 inimic

inimicę arboris gustum, nec crucis ligno digessi. Durat enim mihi illud per Adam virus paternum, quo vniuersitatem generis sui pater præuariatatus infecit. Hęc illius viri vera, humilis, & pia deploratio, ipsius quoq. Augustini literis magnoperè collaudata. qui tantum abfuit ab illa Cassiani opinione, bonum esse quod aduersus spiritũ caro concupiscat, (quę Collatione quarta explicata reperitur) vt propterea sese affliçtaret, lugeretque vt miserum. pacem enim habere, quàm tam periculoso bello, contra seipsum præsertim, luctari maluisset. Hoc autem spiritus bellum aduersus carnem, vniuersis vitiorum generibus indictum esse putandum est: cùm ad carnem vniuersa vitia pertineant. vt hoc ipsum etiam quòd superbiam humilitate, quòd inimizodiam charitate, quòd acediam deuotionis alacritate & ardore, quòd auaritiam liberalitate, quòd iracundiam mansuetudine expugnare nitatur, ad eam pertineat conflictationem, de qua scriptum est: Caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnem. Siquidem opera carnis beatus Apostolus enumerans, etiam illa posuit quę nobis sunt cum demõnibus communia: velut inimicitias, æmulationes, dissensiones, inuidias, sectas. Secum itaque dissidens animus pugnantibus affectionibus inter sese, quarum alias ex reliquiis vetustatis inhærentes, aliàs ex primitiis nouitatis intras habet, verè quidem liber est, præualente atque superante in animo spiritus nouitate: sed plenè liber non est, qui ne superiore quidẽ sui parte ex qua homo propriè nominatur, totã exuerit vetustatem. Vicit ille quidem hostem, suoque de principatu deturbauit, sed ille victus, tenet aliquid victoris sui captiui. Quod ipsum Apostolus deplorauit expressiùs, cùm ita scriberet: Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meę, & captiuantem me in

Epist. 106.

Galas. 5.

Rom. 7.

me in

286 DE CHRISTIANA LIBERTATE
me in lege peccati, quæ est in membris meis. Capti-
uantem autem dixit, aut captiuare conantem, id est, ad
consentiendum implendumque cogentem, aut potius,
quod non habet controuersiam, captiuantem secun-
dum carnem: quam nisi teneret carnalis concupiscentia
(quam legem peccati vocat) non utique in ea ullum
desiderium, cui mens obedire non debeat, commoue-
ret. Inerat igitur vera quidem Apostolo libertas, in
quo mens captiua minimè tenebatur: nec iam peccati
seruus censendus erat, cuius dominatum, iustitiæ seu
dilectionis spiritus euerterat. Neque enim sic accipi-
endum est illud: Qui facit peccatû, seruus est peccati: ut
qui vel vnum è quotidianis admiserit (quæ nec ab ho-
minibus excellenti iustitia præditis esse hic constat
aliena) is peccati simpliciter seruus esse existimandus
sit. Etenim cum seruus Domini cuiuspiam seruus sit,
non potest peccati seruus appellari, cui non peccatum
dominetur. Est etiam hoc in Pelagianis assertionibus
iure damnatum, non posse filios Dei vocari eos, qui
non omnis omnino peccati sint expertes. Quod si filii
sunt, non obstantibus eiusmodi peccatis venialibus,
non ergo serui peccati esse dicendi sunt. Licet interim
quantum peccent, in tantum etiam peccato seruiant
& carni. Quod nisi sic esset, non impedirent peccata
venialia, quo minus plena & integra esset à peccati ser-
uitute libertas. Sed interest permultum, quos secun-
dum quid seruire, & quos simpliciter seruos esse iudi-
cemus. Itaque non amplius peccati seruus erat Apo-
stolus, sed plena tamen non erat in eo à peccato liber-
tas, in quo concupiscentia, vel caro seruebat. Quæ re-
liquiæ antiquæ seruitutis vsque ad eum illi graues erant
ac molestæ, ut in hac deplorationis vocem erumpere-
t. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mor-
tis huius? Non enim sibi sufficit, qui hoc dicit, aut ple-
nam libertatē habere dicendus est, qui se adhuc postu-
lat

*Apud Aug.
Epist. 106.*

lāt liberari. Sed qui dedit primam libertatis partem,
 vt in mente seruiremus legi Dei, daturus est aliquando,
 vt nec carne legi peccati seruiamus. Vnde subiungens
 Apostolus, in quo repositam haberet spem perfecta
 huius libertatis, posteaquam dixisset, Quis me libera-
 bit de corpore mortis huius; continuò addidit, Gratia
 Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Prima
 proinde libertas est (quod ipse quoque repetit Augu-
 stinus) Carere criminibus: sed ista inchoata est, inquit,
 non plena libertas. habemus enim ex parte infirmita-
 tem, ex parte accepimus libertatem. Ideoque idem ali-
 bi, tractās id quod Apostolus seruum se Christi vocat,
 Libertas, inquit, quæ nunc præstatur sanctis, nondum
 plena libertas est: sed velut per speculū & in enigmate.
 Et ideo Sancti seruos se esse dicūt, ad comparationem
 illius libertatis, quæ facie ad faciem tribuitur. Quo-
 modo enim potest in carne quis positus, integram adi-
 pisci libertatem, vt in nullo seruiat carni? Sic ille. Quò
 spectans & sanctus martyr Ignatius in epistola quam
 ad Romanos scripsit: Non sicut Petrus & Paulus, in-
 quit, præcipio vobis, illi enim Apostoli sunt Iesu Chri-
 sti: ego autem vsque nunc seruus; sed si passus fuero,
 libertus ero Iesu Christi, & resurgam in eo liber. Hoc
 ille ad eum modum, ad plenam videlicet adspirans li-
 bertatem: quam hic non solum se non assecutum esse,
 verum etiam Apostolis in eius profectu multo inferio-
 rem, tanto viro digna humilitate sentiebat. Tunc er-
 go plena erit atque perfecta libertas, quando nullæ
 erunt inimicitie; tantaque erit abundantia charitatis,
 vt omnes terrenæ libidinis motus absorbeat; nec so-
 lum iam fiat bonum, verum etiam perficiatur. hic enim
 & Apostolus velle quidem ipsum adherere sibi sentie-
 bat, sed, Perficere, inquit, non inuenio. Quia tunc de-
 mum perfici bonum dicendum est, cum non modò
 non consentitur concupiscētiæ, sed ne motus quidam

*In inchoata
 exposit. Epist.
 ad Romanos.*

eius

eius vllus, rationi sentitur aduersus: quæ tanta boni perfectio, sanctis quidem mortalem vitam agentibus in desiderio est: sed quamdiu vel carne concupiscitur, re ipsa non habetur. Tunc ergo plena erit libertas, ait Augustinus, quando erit perfecta sanitas ac totius boni consummatio, victo omni ex parte peccato.

CAPVT IX.

Quantum intersit inter libertatem vitam huius ærumnose, et eam qua primi homines ante suum lapsum fruebantur.

P R I M I S autem hominibus plenam & integram dederat libertatē, qui fecerat rectos. Illi enim nulli tali rixa, qualem supra descripsimus, aduersus seipsos tentati atque turbati, in illo beatitudinis loco sua se cum pace fruebantur. Illi in bonis erant, quæ bonitate sui conditoris acceperant, in quibus nullum profecto patiebantur malum. vbi autem nihil sit mali, nihil etiam est omnino seruitutis. Quam igitur incunda libertas, bonisque mentibus optabilis, Dei voluntatem per omnia suavissimè summaque felicitate sequi, nulla aliorum cupiditate retrahente! Quantæ autem & quam tranquillæ potestatis fuerint, etiam in ijs moribus quibus alimenta sumuntur & digeruntur, in illa felicitate Paradisi; quis possit, vt certum est indagare, quis vt dignum est explicare? vbi absit vt credamus aliquid fuisse, vnde sensum nostrum siue intrinsecus siue extrinsecus, aut dolor pungeret, aut labor fatigaret, aut pudor confunderet, aut ardor ireretur, aut strigeret algor, aut horror offenderet. Nunc verò quoniam illam libertatem primi hominis culpâ perdidimus, vt sine tentationum experimentis & molestia reluctantibus quod bonum est operamur. vbi concupiscentia, etiam non ad hoc vicerit, vt perdat de sorte sanctorum; tamen vel ob id nocet, quòd sanctarum mentium minuat in bono delectationem. Quæ & quando nolumus, nec ei

nec ei membra nostra, vt impleat quod appetit, consentimus: habitat tamen in eis, & mentem resistētem repugnantemque sollicitat: vt ipse conflictus etsi non sit damnabilis, quia nō perficit iniquitatem; sit tamen miserabilis, quia non habet pacem. Quod incommodum eo grauius redditur, quo plus fuerit cōcupiscētia, vitæ prioris consuetudine tributum. Idcirco enim scriptum est, bonum esse homini, cūm tulerit iugum *Thren. 3.* Domini ab adolescentia sua. Ea nimirum nostra libertas est, iugum Domini ferre. Verūm non solūm hoc tollere iugum, sed etiā in iuuentute debemus. Quippe eis qui post decursæ iuuentutis annos iugum subierint, etsi vera, tamen valde adhuc imperfecta plerunq. libertas est. Stimulant eum peccata sua; exagitat conscientia; consuetudo delinquendi, & vsus erroris instabilem facit. Luctandum est diu huiusmodi viro, vt diuturna atque inueterata aboleat. huic in periculo res est, illi in tranquillo. denique sedebit ille singulariter (quemadmodum Propheta subiunxit) & silebit quietus & feriatu ab interpellatione mundanæ sollicitudinis & voluptatis, & diuinis suauiter vacabit oraculis. Iugo ergo Domini maturè suscepto, iucundior quidem fit ac plenior libertas, quām ijs plerunq. fit qui post longam seruitutem, nuncium vitiis iam primum remiserint. Attamē nemo est post primum illum primorum hominum lapsum, quantumcunque profecerit, quem non suis motibus interturbet cōcupiscētia: sæpe obstrepera, sæpe molesta est, & in suis collustationibus maiore spiritus robore superanda. Itaque nunc magna illa perdita libertate, homines etiam per Christum aliquousque restituti, ex ingenita nihilominus prauitate infirmi, & hostibus circumfusi, ijsdemq. merito primæ præuaricationis obnoxij, & morti addicti, multum se arbitrantur adeptos, si id præstiterint quod fratricidæ dicitur: Subter te erit appetitus tuus, *Genes. 4.*

T

& tu

& tu dominaberis illius. Namque sancti modò, ad quos pertinet liberationis gratia, adhuc in malis sunt variis, ex quibus clamant ad Dominum: Libera nos à malo. Tenemus, ait Augustinus in Psalm. 64. lucem, umbra transiit; sed tamen adhuc in quadam captiuitate sumus: quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Si autè hìc se quis inuenerit ciuem Hierusalem, toleret captiuitatem, speret libertatem. Ille verò primus, quo cadente nos quoque corruimus, in suis bonis morte Christi non egebat, nec opus habebat eo adiutorio quod implorant isti, cùm dicunt: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. In quo certamine laborantes ac periclitantes, dari sibi pugnandi vincendi que virtutem per Christi gratiam poscunt.

CAPVT X.

Quemadmodum dicat Augustinus maiorem nunc libertatem necessariam esse quam fuerit in primo statu.

MAIOREM sanè Augustinus libertatem nunc sanctis necessariam esse docet, quam primis hominibus donata sit. verùm maiorem, id est, potentior, non plenior, atque integriorem dixit. Sic enim scriptum reliquit cap. 11. lib. de corrept. & gratia: Proinde etsi non interim latiore nunc, veruntamen potentior gratia indigent isti. Et quæ potentior gratia, quam vnigenitus Dei Filius pro eis homo factus, & ab hominibus peccatoribus crucifixus? Itaque maior, inquit, libertas est necessaria, aduersus tot & tantas tentationes, quæ in Paradiso non fuerunt, dono perseuerantiæ munita atque firmata: vt cum omnibus amonibus, terroribus, erroribus suis vincatur hic mundus. hoc sanctorum martyria docuerunt. Denique ille Adam & terrente nullo, & insuper contra Dei terrentis imperium libero vsus arbitrio, non stetit, in tanta felicitate,

in tanta

Illà maior secundum extensionem, ista maior per insensationem.

in tanta non cadendi facilitate. Isti autem, non dico terrente mundo, sed scruente ne starent, steterunt in fide: cum videret ille bona presentia quæ erat relicturus; isti futura quæ accepturi erant, non viderent. Vnde verò hoc, nisi donante illo, à quo misericordiam consecuti sunt, vt fideles essent? à quo acceperunt spiritum non timoris, quo persecuentibus cederent; sed virtutis & charitatis & continentia, quo cuncta iniantia, cuncta inuitantia, cuncta cruciantia superarent. Illi ergo sine peccato vlllo data est voluntas libera: & eam fecit seruire peccato. horum verò cum fuisset voluntas serua peccati, liberata est per illum qui dixit: Si vos liberauerit Filius, verè liberi eritis. Et accipiunt tantam per istam gratiam libertatem, vt quamuis dum hinc viuunt, pugnent contra concupiscentias peccatorum, eis quæ nonnulla subrepant propter quæ dicant quotidie, Dimitte nobis debita nostra; non tamen vltra seruiant peccato, quod est ad mortem: non prima conditione sicut ille liberi, sed per secundum Adam Dei gratia liberati, & ista liberatione habentes liberum arbitrium, quo seruiant Deo, non captiuentur à diabolo. Liberati enim à peccato, serui facti sunt iustitiæ: in qua stabunt vsque in finem, donante sibi illo perseverantiam, qui eos præsciuit & prædestinavit, & secundum propositum vocauit, & iustificauit, & glorificauit. Vt autem non acciperet hoc donum Dei primus homo, sed perseverare vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ sine vlllo fuerat instituta peccato; & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resistebat: vt dignè tantæ bonitati & bene viuendi facilitati, perseverandi committeretur arbitrium. Nunc verò posteaquam est illa magna, peccati merito, amissa libertas, etiam maioribus donis adiuvanda remansit infirmitas. Hactenus diuus Augustinus, cuius quòd esset in hoc argumento luculenta

profus oratio, propterea prolixius commemoranda
& inserenda verba putauimus.

CAPVT XI.

*Pleniorem multo fore libertatem in vita futura, quam
fuerit primorum hominum ante lapsum.*

QUANTO igitur nunc Spiritus sancti potente
iore gratia fideles indigeant, qua fiat etiam ut
velint, & tantum velint tantoque ardore diligant, ut
carnis voluntatem contraria concupiscentem, volun-
tate spiritus vincant: tamen in illo primo felicitatis
statu, lætior gratia fuit, plenam & integram à peccato
omniq; alio genere malorum afferens homini liber-
tatem. Tamen autem ita tum plena libertas fuit, ut
nulla hominis pars premeretur seruitute: erat tamen
homini, si perstisset, paratum quo illa mirificè auge-
retur. Quid enim liberius fuisset libero arbitrio, quan-
do id iam omnino non posset seruire peccato? Quæ li-
bertas futura erat homini, sicut facta est angelo, mer-
ces meriti sui: sed eo per inobedientiam sic perditio, ut
ad promerendi recuperandam facultatem, ope libera-
toris egeremus: sicut per Christum ad eum hinc liberta-
tis gradum adducimur, ut legi Dei vel mente seruiamus;
ita ad illam perfectionem libertatis, eiusdem be-
neficio sumus euehendi, in qua peccare omnino non
queamus: quando videlicet animus tanta satiabitur
visione, & tanta inflammabitur charitate superioris
boni, ut ad seipsum sibi placendo deficere ab illius de-
lectatione non possit: quando videbit suum mum & in-
commutabile bonum, in cuius comparatione se sper-
nat, sibiq; illius charitate vilescat; tantoque eius spi-
ritu implebitur, ut id sibi non ratione sola, sed æterno
quoque amore præponat. Neque verò tunc idcirco li-
berum non habebit arbitrium, quòd eum amplius de-
lectare peccata non poterunt. Quippe cum vitium sit
arbitrij humani, cum delectatione peccare: tanto erit
libe-

liberius, quanto magis habebit indeclinabilem in non peccandi delectatione voluntatem. sed hoc erit de Dei munere, non de solius vigore naturæ. Aliud enim est esse Deum, aliud participem Dei. Ille natura peccare non potest; particeps verò Dei, ab illo accipit vt peccare non possit. Seruandi autem gradus erant diuini muneris, vt primum daretur liberum arbitrium, quo non peccare posset homo: nouissimum, quo peccare non posset. Illud ad comparandum meritum, hoc ad recipiendum præmium. sed quia peccauit ista natura cum potuit non peccare, largiore gratia liberatur; vt ad eam perducatur libertatem, in qua peccare non possit; quemadmodum verissimè docuit Augustinus cap. 30. lib. 22. de ciuitate Dei. Sicut igitur prima immortalitas fuit, posse non mori; & nouissima erit multo maior, non posse mori: ita prima hominis libertas erat, posse non peccare; nouissima verò erit multo maior, non posse peccare. Proinde ex iis quæ dicta sunt, pro triplici iustitiæ statu, triplex potest à peccato libertas constitui: vt iustorum quidem post lapsum, durante vitæ huius cursu, vera sit per Christum liberatorem donata libertas, sed non plena atque integra; Ante lapsum verò, simul vera integraque fuerit, sed non consummata, nõdumq. secura & æterna firmitate stabilis: post hanc denique vitam in regno illo beato, & vera & integra & consummata, cui nihil addi possit; ideoque stabilis securaque futura sit. vbi videlicet tanquam præmium perseuerantiæ sancti accipient, vt magna per Spiritum sanctum data abundantia charitatis, cadere vltius omnino non possint, & hoc de se certissime norint, quam plenitudinem beatitudinis non habebant primi homines. Qui enim nesciebant suam futuram miseriam, beatitudine quidem vera, sed ea minore tamen, sine vlllo fruebantur vicio.

*Libertate à peccato, cum perfecta fuerit, non minui vel
destrui liberum arbitrium, sed perfici.*

TAMETSI autem Christiana libertas eò perfe-
ctionis, sicuti suprà diximus, euasura quādoque
est, vt nullam esse sinat ad vitia reperenda libertatem:
non idcirco tamen liberum arbitrium minuere aut
destruere censenda est, eo quòd ad liberi arbitrij na-
turam minimè pertineat peccare posse. Est enim pec-
care libero arbitrio, deficere & cadere, vt homini, mori.
Proinde quemadmodum ad hominis naturam & ra-
tionem nihil pertinet posse mori, seu mortalem esse,
neque eò quicquam hominū naturæ detrahetur, quòd
immortales aliquando futuri sunt: ita liberi arbitrij
ratio non hoc complectitur, vt queat peccando defi-
cere; sed ad quendam eius statum minùs perfectum
adhuc & beatum pertinet. E quo transferetur eò, vbi
iam nullum possit sentire defectum. Vt enim summa
naturæ perfectio in natura diuina reperitur, quòd ne-
queat omnino deficere, atque id illi vi propria non
aliunde competit: ita in nobis natura liberi arbitrij,
participatione quadam diuinæ bonitatis, tum multo
perfectior efficitur, cum summi & incommutabilis
boni possessione, in bono stabilitur atque firmatur.
Etenim liberi arbitrij naturalis operatio est secundum
virtutis dictamen agere: peccare verò, contra naturam
est, quo fit vt quanto bonum agitur perfectius, tanto
maior sit arbitrij libertas in exercitio functionis sibi
naturalis: quantoque est liberum arbitrium deprava-
tius & peccato corruptius, tanto eius libertas est mi-
nor in officio naturæ suæ congruēti. Atqui hæc cuiusq;
rei perfectio est, naturæ suæ quàm convenientissimè
operari. Libertatem proinde Christianam tantum ab-
est vt esse à libero arbitrio alienam dicamus, vt illi
eam

eam putemus aptissimè conuenire; qua nimirum corrigatur, sanetur, illuminetur, perficiaturque. Idcirco Augustinus Epistola octogesima nona, Voluntas, inquit, libera, tanto erit liberior quanto sanior; tantoque sanior, quanto diuinæ misericordiæ gratia que subiectior. Ipsa quippe fideliter orat & dicit: Itinera mea dirige secundum verbū tuum, & non dominetur mihi omnis iniquitas. Quomodo enim libera est, cui dominatur iniquitas? vt autē ei nō dominetur, vide quis ab illa inuocetur. non enim ait: Itinera mea dirige secundum liberum arbitrium, quia non dominatur mihi omnis iniquitas: sed, Itinera mea dirige secundum verbum tuum, vt non dominetur mihi omnis iniquitas. Precatur, non pollicetur; confiterur, non proficitur: optat plenissimam libertatem, nō iactat propriam potestatem. Non enim omnis qui viribus suis confidit, sed omnis qui intocauerit nomē Domini, saluus erit. Hinc & illud est apud eundē Augustinū: Vt quid ergo

Cap. 29. de
Spiritu & lit.

miseri homines, inquit, aut de libero arbitrio audent superbire antequam liberentur, aut de suis viribus, si iam liberati sunt? nec attendunt in ipso nomine liberi arbitrij vtique libertatem sonare. vbi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo serui sunt peccati, quid se iactant de libero arbitrio? A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est. His locis Augustinus eam spectauit arbitrij libertatem, quæ est à seruitute; secundum quam, tanto est liberius, quanto à peccato alienius. quam sonare dixit in nomine liberi arbitrij, non quòd inde essentialiter liberum arbitrium nominetur, sed quòd qualitas quædam sit naturæ liberi arbitrij aptissimè conueniēs, eamque perficiēs: vt quando liberum arbitriū in sua perfectione cogitatur, tum etiā à peccati seruitute intelligatur esse liberum. Tamen etsi autem libertas hæc, posteaquam suam perfectionem fuerit adepta, ita voluntatem in recti bonique

complexu firmatura sit, vt diuelli ab eo non possit: est tamen in particularibus bonis suscipiendis, libera futura semper electio. Quod in ipso summo & vero soloque Deo, primùm intueri licet: quem ita inter omnes bona mente præditos sapientem & iustum constat esse, vt præ se nihil facere, nec operando omnino deficere possit. Dei enim perfecta sunt opera, nec potuit vnquam sub reprehensionem iustam cadere quod fecit: & tamen circa res creatas quidquid agit, quis eum dicat non summa agere libertate? Aliud enim est, non posse operando à recto & bono deflectere: aliud quicquid agatur boni, id necessariò perficere. Christus deinde redemptoris nostri, secundùm eam naturam quam assumpsit, ille fuit in bono status, vt exploratum haberet ita semper fore, neque se omnino inde posse decidere. Atque is interim, cum posset rogare Patrem, qui subministraret supra duodecim legiones Angelorum, non fecit: cum mortem effugere posset. Oblatus est quia voluit. At cognita, inquis, Dei voluntati repugnare non potuit, si fuit in iustitia confirmatus, sed quemadmodum non ea Dei libertas est, vt suis æternis decretis possit contraria facere, suæque voluntati & præscientiæ repugnare agendo; quòd ea res mutabilitatis habeat defectum à diuina excellentia longè alienum: ita non hoc Christi libertas postulabat, vt posset cognito Patris præcepto non parere; id quòd esset deficere posse, per inobedientiam; sed vt quòd faceret, id posset non facere, sicut potuit Pater non præcipere quòd præcepit, neque velle quòd voluit, neque facere quòd fecit. Accuratè sanè duo hæc discernenda sunt; vnum constituto Dei præcepto, verbi gratia, de subeunda cruce, parere huic posse recusare: aliud ita subire crucem, vt possit eam simpliciter non subire. Quemadmodum hæc manifesto discrimine separantur: Cum præuiderit Deus ad nundinas te esse

pro-

profecturum, cum eo nihilominus constare posse, ut
 domi maneat: & ita te ad nundinas esse profecturum,
 ut possis domi remanere. quorum illud falsum est,
 hoc verissimum. Sic enim multa iunguntur, ut altero
 posito, simul alterum non possit non esse: quorum ta-
 men vtrumque separatim ita fiat, ut queat non fieri:
 velut hominem currere si posueris, ut simul loco mo-
 neatur necesse est: at neque ut currat, neque loco mo-
 neatur, vlla necessitas cogit. Ita prorsus quod Patrem
 Filius velle sciebat, id simul non potuit non facere.
 atque horum necessaria connexio fuit: Voluit ac præ-
 cepit Pater, faciet ergo Filius: sed neque voluit neque
 præcepit necessariò Pater, quem nefas est necessitati
 subijcere: neque fecit necessariò Filius, qui, quod fecit,
 potuit simpliciter non facere. vtrumque enim separa-
 tim est liberum, etsi alterum cum altero collectionis
 sit necessitate coniunctum: quod in argumentatione
 quidem, sed non in rebus agendis, necessitatem esse
 ostendit. Qua in re, tradendæ cura disciplina, hanc
 distinctionem adhibuit, ut alia cõsecutionis, alia con-
 sequentis esse necessitas diceretur: itemque alia abso-
 lutè necessaria, alia non simpliciter necessaria, sed qui-
 busdam positis. Itaque sanctorum Angelorum & beato-
 rum spirituum voluntas, libertatis perfectione iam do-
 nata, licet non possit patefactam sibi Dei voluntatem
 non per omnia promptissimè obedientissimeque am-
 plecti; potest tamen in bonis agendis, quod faciat, non
 facere, etsi hoc illi Deum præcepto requirere nõ igno-
 rent: propterea quòd vnumquodque sic suscipiunt fa-
 ciendum, ut id norunt præceptum esse, liberè autem
 à Deo præceptum esse norunt. Quamobrem ut hoc
 potuit Deus non præcipere, sic illi possunt idem non
 facere. quanquã & illud interim quæri possit, agantne
 beati spiritus cuncta ex diuinæ constitutionis præscri-
 pro sibi cognito; an pro suo iudicio atque voluntate
 T 5 faciant

faciant multa, qui iam neque errare iudicando, neque malè velle quicquam possunt. Augustinus quidem in Psalmum 78. dicit eos ineffabili modo consulere de actibus suis æternam veritatem, tanquam legem incommutabilem. & iterum in Psalm. 103. concione 4. Intuentur, inquit, legem fixam iubentem sine scriptura, & ex illa faciunt quicquid hinc fit. Ut igitur demones & damnati infelicissima peccati seruitute ita sunt obfirmati in vitio, vt abstractam à Deo voluntatem non possint ad iustitiæ amorem conuertere; & tamen in his aut illis malis designandis, velut hunc aut illum sollicitando ad peccatum, aut his aut illis insidiis adoriendo, solutos habent à necessitate conatus: ita qui libertate Christiana iam cõsummata absolutaque fruuntur, ab ipso quidem iustitiæ fonte discedere, bonique genere excidere, nullo modo possunt; sed inter ea quæ huic generi subiecta sunt particularia bona, eligendi aut omittendi libera potestate versantur. Et hactenus quidem doctrinam protulimus Catholicam de prima Christianæ libertatis parte, quæ est à peccato, de qua diui Hieronymi illa sententia est: Sola apud Deum libertas est, non seruire vitiis: summa apud Deum nobilitas, clarum esse virtutibus. Et illa Augustini: Bonus, etiam si seruiat, liber est. Illa Chrysostomi, Solus is liber est, qui libertatem in trisecus habet: sicut ille seruus est, qui succubito irrationabilibus virijs. Denique & illud Calani Philosophi, ex epistola ad Alexandrum merito celebratur, vna in virtute libertatem nobis beatam esse. Subnectam coronidis loco sancti Paulini carmen ad Licentium, quo eum Licentiùs viuere cupientem, falsæque libertatis captum illecebris, ad veram libertatem, quæ in Christo est, reuocare conatur in hunc modum:

*In epistola ad
Celantiã Ma-
gionam.*

*Lib. 4. de ci-
uit. Dei, c. 2.
Hom. 18 prio-
rum ad Timot.*

*Vide Ambro-
sium, libro 2.
Epist. epist. 7.*

*Inter epistolas
Aug. epist. 36.*

*Quid retrahis fera colla iugum? mea sarcina lauis,
Suaue iugum Christi est, vox pia, crede Deo:*

Et capere

Et caput adde inguis, da mollibus ora, capistris,

Demissoq; leui subde humeros oneri.

Nunc potes hoc dum liber agis, dum nulla retentant

Vincula, nulla thori cura, nec altus honor.

Hæc bona libertas Christo seruire, & in ipso

Omnibus esse supra: non dominis hominum,

Non viris seruit, non Regibus ille superbis,

Tantum qui Christo se dederit Domino.

Nec tibi nobilitas videatur libera, quam nunc

Sublimem artonita conspicis vrbe vehi,

Quam cernis tanta sibi libertate videri,

Vt dedignetur flectere colla Deo.

Multis ille miser mortalibus, & quoque seruis

Seruit, & ancillas, vt dominetur, emit.

D E

CHRISTIANA

LIBERTATE

LIBER SEPTIMVS.

P R O E M I V M.

DE libertate quæ est à diabolo, propterea mihi teorim differendum esse putavi, quod propria nonnulla contineret ea consideratio. Cætera verò quæ habet cum libertate à peccato communia, dum huc tanquam reiecta persequemur; & huius mensuram Libri complebimus, & quæ priori poterant deesse videri, non obliuione vel incitia præterijisse, sed consultò alium in locum distulisse putabimur.

CAPVT